SOTHØNA

ØSTENSJØVANNETS VENNER

Nr. 41 - juni 2011 - Årgang 22

INNHOLD

Leder 3
Fredningen av Østensjøgårdene 4
Rydding av Bekkasinmyra 6
Hageanlegget på Abildsø gård 8
Fugleskjul planlegges 12
Vasspest 13
Saueslipp på Bakkehavn 14
"Frøbanken" – hva skjuler seg på Bekkasinmyra? 14
Oksygeninnholdet 15
Grantre på ville veier - trevelt i Almedalen 15
Takrør på hekkeøy 16
Isfiske 17
Skiløyper 17
Adopsjonsbrev til Nøklevann og Rustad skoler 18
Fuglerapport 2010 18
Kanaløya klar for hettemåker 23
Ruskenaksjonen 2011 24
Nytt fra Oslo Elveforum 25
Kirkeskogen 26
Gjenåpnet gårdsdam 29
Flaggermus 30
Alnastien åpnet 32
Biologiske sammenhenger 33
Snøbrøyting 34
Minnadagen 34
Leirfossen i Groruddalen åpnet 35
Truete arter i miljøparken 36
Bydelsdagen 38
Oskar Braaten – sommeropphold på Oppsal 39
Vårflue 42
Smånytt fra naturen 44
Svarttrost – dikt 45
Befaring på Bekkasinmyra 46
Våtmarksenter ved Østensjøvannet 47

Oppdaget forurensning eller skadde dyr? Ved forurensning, oljeutslipp eller lignende, kontakt vann og avløpsetatens telefonvakt: 23 43 79 00 (hele døgnet!). Ser du skadde dyr som kunne trenge hjelp, ring dyreambulansen på 02222 (kommunal instans) eller fuglehjelpen: 90 08 61 61.

ØSTENSJØVANNETS VENNER
POSTBOKS 77 OPPSAL, 0619 OSLO

REDAKSJON: AMUND KVEIM (ANSV.RED.)
LEIF-DAN BIRKEMOE (REDAKTØR), AUDUN BREKKE SKRINDO OG TORE NESBAKKEN

DESIGN OG LAYOUT: LOUDANDCLEAR.NO

GRAFISK PRODUKSJON: 07.NO

E-POST/NETTSIDER
POST@OSTENSJOVANNET.NO
WWW.OSTENSJOVANNET.NO

SOTHØNA: ISSN: 1504-0615

ORGANISASJONSNUMMER: 983 034 446

ANNONSESIDER: STYRET

LOGO: ANNE DURBAN

OPPLAG: 2300

FORENINGENS STYRE:

LEDER:
AMUND KVEIM 975 44 552
E-POST: AMUND.KVEIM@OSTENSJOVANNET.NO

NESTLEDER/WEBMASTER:
AUDUN BREKKE SKRINDO 470 24 884
E-POST: AUDUN@SKRINDO.NO

STYREMEDLEM/SEKRETÆR:
TORE NESBAKKEN 970 11 340
E-POST: TORE-NES@ONLINE.NO

STYREMEDLEM/KASSERER:
LEIF-DAN BIRKEMOE 901 25 523
E-POST: DBIRKEMO@ONLINE.NO

STYREMEDLEM/ANSVAR FOR MEDLEMSBASEN:
ERIK RUDI WÆRNER 958 65 272
E-POST: EIRIK@MILJOWERNER.NO

STYREMEDLEM:
FINN A. GULBRANDSEN 481 58 776
E-POST: FI-GUL@ONLINE.NO

STYREMEDLEM:
JO FRISCH 924 14 412
E-POST: JOFRISCH@ONLINE.NO

VARAMEDLEMMER:
BJØRN-A. CHRISTENSSON, PAUL FEKJÆR, JOHAN MOLLATT OG JENS PETTER HOMLEID

VALGKOMITE:
TORE NESBAKKEN, GUNNHILD RIISE OG LIV SOMMER HOLMEN

REVISOR: BDO AS

MEDLEMSKONTINGENT
HOVEDMEDLEM KR. 120
HUSSTANDSMEDLEM KR. 15
FORENINGER O. L. KR. 400
FIRMA/BEDRIFT O. L. KR. 800

REDAKSJONEN AVSLUTTET 14.06.2011

FORSIDEFOTO: SMIA OG STABBURET PÅ NORDRE ØSTENSJØ GÅRD MAI 2011. FOTO: LEIF-DAN BIRKEMOE.
BAKSIDEBILDENE FRA ØSTENSJØVANNET, FOTO: LEIF-DAN BIRKEMOE

VI TAKKER VÅRE MEDLEMMER OG ANDRE STØTTESPILLERE FOR BIDRAGENE TIL FORENINGENS AKTIVITETER, DERIBLANT Å GI UT SOTHØNA!

LEDER:

Våre verdifulle og sårbare våtmarker
Våtmarkene rundt Østensjøvannet og Bogerudmyra ble fredet i 1992, og vi gleder oss nå over at Miljøverndepartementet og Direktoratet for naturforvaltning tillegger våtmarkene stadig større verdi. Direktoratets beslutning om å be Østensjøvannets Venner etablere et eget Våtmarkssenter er en av de beste nyhetene vi har fått på lenge. Dette er en kjempeutfordring som vil kreve mye tid, arbeid og omtanke i tiden fremover. Vi føler oss likevel trygge på at vi skal klare å skape et senter som engasjerer skoler og senere kan bli et opplevelsessenter for alle.

Klorutslippet i Akerselva viste oss hvor sårbare Oslos vassdrag er, men uhellet kan likevel føre til noe positivt. Kommunen og tilsynsmyndighetene har forhåpentligvis fått øynene opp for hvilken verdi vassdragene har, hvilken risiko de eksponeres for og hvor mye det koster å reparere fremfor å forebygge. Et større uhell i vårt distrikt kan føre til store og uopprettelige følger for det biologiske mangfoldet i Østensjøområdet Miljøpark.

En annen konsekvens av nærhet til bebyggelse er spredningen av fremmede plantearter fra hager og ulovlige komposthauger i grøntområdene. Våre frivillige legger også denne sommeren ned utallige dugnadstimer for å bekjempe russekål, hagelupin og kanadagullris som truer med å ta over store arealer. Vår oppfordring går enda en gang til hageeiere; ikke hiv hageavfall i grøntområdene, komposter selv eller benytt kommunens hageavfallsmottak.

Både denne sommeren og på høsten i fjor registrerte de fleste at det ligger store matter med planter og alger i vannet. Dette skyldes oppblomstring av vannplanten vasspest som igjen dekkes av alger. Den hører ikke hjemme i norsk natur, men ble første gang oppdaget i Norge, nettopp i Østensjøvannet, så tidlig som 1925. Den vokser enkelte år frem i enorme bestander før den for en periode tar en hvilepause. Dessverre er den tilnærmet umulig å bekjempe på en forsvarlig måte, men den er i hvert fall fin svanemat. Av mer positive hendelser kan vi nevne at det i vår ble observert åkerrikse på jordene ved Østensjø gård. Arten er kritisk truet i Norge. Årets observasjon er den første ved Østensjøvannet siden 1949.

Bryn-området i støpeskjeen
Bryn-området vil i årene fremover gjennomgå en omfattende utvikling. Det planlegges en kjempestor utvidelse av Bryn senter, det er vedtatt bygging på fabrikktomten ved siden av, Christinedal er inne i en fredningsprosess, Manglerudtunnelen og jernbanens Bryndiagonal er under utredning og det samme er nye kollektivtraseer langs Østensjøveien. Dersom disse planene kunne samkjøres, åpner det seg en mulighet for etablering av en turveitrasé, langs et åpent bekkeløp, som kunne knytte Østensjøområdet Miljøpark sammen med Alna miljøpark. Dette er en historisk mulighet politikerne ikke må la gå fra seg.

Avslutningsvis vil vi gjerne takke Nordstrands Blad som denne våren, i samarbeid med oss, har trykket en lang informativ artikkelserie om Østensjøvannet. Vi håper vi på denne måten har lykkes med å nå en stor leserskare selv om serien gikk i mandagsutgaven.

Vi ønsker våre medlemmer en fin sommer.

Østensjø, juni 2011
Amund Kveim

ØSTENSJØDAGEN 2011 PÅ BAKKEHAVN UTGÅR

I Brevdua nr. 1 2011 ble det opplyst at Østensjødagen arrangeres søndag 4. september på Bakkehavn. Dette arrangementet utgår. Vi planlegger åpning av Våtmarksenteret samme sted noe senere. Nærmere informasjon vil bli lagt ut på våre hjemmesider.

Østenssjøgårdene sett fra Østensjøveien 5. mai 2011. På bildet kan vi se åtte av de ti fredede bygningene.

FREDNINGEN AV ØSTENSJØGÅRDENE

TIDLIGERE BYANTIKVAR HANS JACOB HANSTEEN: - HELHETEN ER DET ALLER VIKTIGSTE!

I brev datert 6. april 2011 meddelte Riksantikvaren vedtak om fredning av Søndre og Nordre Østensjø gård. Byantikvaren i Oslo startet prosessen i 1997.

AV **FINN A. GULBRANDSEN** OG **LEIF-DAN BIRKEMOE**

Sothøna tok derfor kontakt for en prat med mannen som ledet fredningssaken den gang, Hans Jacob Hansteen. For å understreke helheten i landskapet møttes vi på Abildsø gård med vidt utsyn til Østensjøgårdene på den andre siden av vannet. Det var nok en riktig møteplass fordi Hansteen nokså raskt fortalte at det var her det egentlig begynte.

Våningshuset på Nordre ligger praktfullt til ut mot Østensjøvannet.

Helheten i landskapet

Sammen med kollegaene Marte Boro og Leidulf Mydland kom man etter hvert nært inn på Østensjøgårdene og helheten i landskapet som har vært det bærende element i fredningssaken. Kulturlandskapet og sammenhengen med jordbrukshistorien betød mye for forståelsen og verdien av gårdskomplekset. Hansteen understreket at miljøparken med omgivelser rommer utrolig mye Oslohistorie. Den norske Eterfabrikk gir oss et bilde av den industrielle utviklingen på 1900-tallet. Kombinasjonen med natur og kulturhistorie som vi finner rundt Østensjøvannet, er sjelden og unik i nasjonal sammenheng.

Oppmåling i 1940

Prosessen startet egentlig ved at Søndre Østensjø i 1940 ble målt opp av den fremragende arkitekten Eivind Mostue, kan Hansteen fortelle. Riksantikvarens administrasjon var på dette tidspunkt beskjeden så intet fredningsinitiativ kom. Søndre har den eldste bygningsmasse av de to gårdene.

Låven kan føres tilbake til rundt 1814, mens drengestua har trolig noen bygningsdeler fra det tidligere våningshuset, fra slutten av 1700-tallet. Aldersverdien er størst på Søndre, la Hansteen til. Her har det heller ikke vært noen endringer i bygningenes struktur.

Registrering av Nordre i 1997

Etter at embetet ble opprettet i 1956, var nok Østensjøgårdene i byantikvarens tanker om fredning. Først på 1990-tallet ble det fortgang i planene. I 1997 kurset Hans Jacob Hansteen noen av sine medarbeidere i bygningsregistrering nettopp på Nordre Østensjø. Her hadde den tidligere professoren i bygningsvern spesielt mye å gi. Bygningene på Nordre er yngre enn Søndre, trolig fra 1870-tallet. Bygningsmassen rundt de to tunene representerer dermed 1800-tallets byggestiler og gårdshistorie.

Byantikvaren eide låven på Søndre.

Hans Jacob Hansteen bemerker at låven på Søndre var i byantikvarens eie i 30-40 år. Dette hadde sin bakgrunn i at byantikvaren ble bedt om å sette bygningen i stand og tilbød seg derfor å ta den inn på det kommunale budsjett. På den måten ble byantikvaren sittende på begge sider av bordet, et forhold som Hansteen i lengden nok fant litt uryddig.

Blindvindu

Vestfasaden på drengestua på Søndre har som mange har lagt merke til et blindvindu. – Det er vanlig for å bringe orden på fasaden, er Hansteens umiddelbare reaksjon. Slik har det vært lenge for i den delen med blindvindu er det et skjul, fastslår han, og ser ned i tegningene for å bekrefte sin påstand. Men det underlige er at det i 1940 var to blindvinduer.

Mye innmark

Det er sjelden at antikvariske myndigheter har fredet så store deler av jordveiene i tilknytning til bygningsmassen. Det gjelder Østensjøgårdene såvel som Abildsø. Det forteller oss hvor verdifullt området er som historisk vitnesbyrd. Kulturminneloven kan ikke spesifisere bruken av innmarka, men kan legge restriksjoner på bruken. Slik sett skal jordveiene skjøttes som et åpent landskap, men loven kan ikke instruere eier om hvilke plantesorter som skal dyrkes!

Tidlig kjent i området

Hansteen flyttet til Oslo i 1993, men allerede i 1959 ble han kjent

Stabburet på Nordre ble bygget av Haakon Tveter i 1875.

med Østensjøvannet. Da besøkte han slektninger på Bøler. Han har vært interessert i natur i hele sitt liv. En periode som leder av Bergen Natur og ungdom beviser det! Da han fikk Østensjøsaken på bordet, var dette et kjent landskap for ham. Som byantikvar gjorde han nye oppdagelser i området, og fikk det inn i en kulturhistorisk kontekst.

Fredningen en av de lykkeligst sakene

Hans Jacob Hansteen som bor i nærområdet til miljøparken lar oss få vite at han jevnlig går tur rundt vannet og i området. -Jeg oppdaget tidlig den kulturhistoriske konteksten i kulturlandskapet. Derfor er fredningen av gårdene, vannet og området omkring en av de største og lykkeligste sakene i min tid som byantikvar. Inspirasjon var det også at alle trakk i samme retning, fastslår Hans Jacob Hansteen.

HANS JACOB HANSTEEN - ARKITEKT

Utdannet ved NTH 1961. Professor ved NTH 1977–95 i bygningsvern, byantikvar i Oslo 1993–2003. Hansteen har ved siden av sin praksis som arkitekt og professor drevet en utstrakt virksomhet som skribent og har vært oppnevnt i en rekke offentlige råd og utvalg, hovedsakelig innenfor bygnings- og kulturminnevern. Houens fonds diplom 1983 for restaureringsarbeidene på Bryggen i Bergen.

Tidl. Byantikvar Hans Jacob Hansteen ser mot Østensjøvannet og Østensjøgårdene og bekrefter at "helheten er det aller viktigste".

Vi var rundt 20 personer på det meste hver gang, bortsett fra på den kaldeste dagen. Dette bildet er tatt 22. januar 2011.

RYDDING AV BEKKASINMYRA - EN STOR UTFORDRING

Dugnad uten sidestykke i Miljøparken. Over 500 dugnadstimer nedlagt hittil.

TEKST **FINN A. GULBRANDSEN**
FOTO **LEIF-DAN BIRKEMOE**

Det er en kjent sak at gamle beiteområder gror igjen dersom beite opphører. Det er over femti år siden siste krøtter beitet på myra. Det fikk Tore Nesbakken og undertegnede erfare. Vi hadde en befaring høsten 2010 før vi satte i gang kjempeprosjektet for Fylkesmannen som har forvaltningsansvaret for naturreservatet. I nord kom vi oss fram på et vis. Vi fikk merket en del større trær som ikke skulle hogges, spesielt istervier. Syd i myra ga vi rett og slett opp. Det var umulig å komme seg fram i den svært tette krattskogen, for det meste gråselje. Her måtte man sage seg fram.

Krattfjerning i stor skala

Forvaltningsplanen for Østensjøvannet miljøpark sier at her skal det beite krøtter. Da krøtter må kunne bevege seg, måtte krattfjerning i stor skala settes i gang. Fylkesmannen støttet oss med midler til innkjøp av motorsager og verneutstyr. I tillegg lånte vi utstyr av Abildsø gård og Lutvann skole. Optimistiske som ØVV alltid er, tok vi fatt på arbeidet. Nordstrands Blad var velvillige og stilte opp for å mobilisere flest mulig. Alle dugnadsdagene i 2010 var kalde. Siste dugnad før jul viste termometeret -18 grader ved arbeidstart. Heldigvis steg temperaturen. Fordelen med kulda var at alle jobbet ekstra hardt slik at dagsverkene ble uvanlig store. Stoppet man arbeidet, var kulda der med en gang. Ingen klage var å høre, kanskje fordi ØVV spanderte mineralvann, kaffe og pølser på de hardtarbeidende, men dugnadsglade krattryddere.

Fem motorsager var i gang

Stor var overraskelsen da et par damer stilte med kaffe og kaker, rett og slett fordi de var så imponert over innsatsen. Takket være Nordstrands Blad og egen mobilisering var vi 20 personer på det meste hver gang, bortsett fra den kaldeste dagen. Hele fem sager var i gang på enkelte dugnader. Mannsterke ryddegjenger dro bort felt krattskog, la kvist i hauger og stablet trestokker i lunner. Foreningen ØX, som vanligvis rydder stier i Østmarka, stilte også opp med erfarne "sagførere". Ikke rart det gikk unna. Godord og skryt i Nordstrands Blad gav ekstra motivasjon slik at arbeidet gikk med liv og lyst.

ØVV spanderte mineralvann, kaffe og pølser på de hardtarbeidende, men dugnadsglade krattryddere 29. januar 2011.

Per Tokle deltok i ryddegjengen og dro bort felt krattskog.(27.11.10).

Det var umulig å komme seg fram i den svært tette krattskogen, for det meste gråselje. Her måtte man sage seg fram, noe Finn Arnt Gulbrandsen her er i ferd med 27. november 2010.

Bortkjøring av kvist ble organisert gjennom Bymiljøetaten, divisjon Friluft (tidl. Friluftsetaten) og entreprenøren ISS Landscaping. Her ble alt utført maskinelt, ingen håndkraft med bortkjøring av rundt 20 lass med kvist. Siste rest med kvist ble hentet 28. mars 2011. (Foto: Tove Helene Andersen).

Verneutstyr

Utover i 2011 økte snødybden. Da et par vernebukser fikk smake sagkjedene fra motorsaga, fant vi det fornuftig å gi oss. Snødybdene gjorde det farlig for amatører å jobbe med denne farlige redskapen. Heldigvis hadde vi vært så fornuftige å forlange at alle som sagde, skulle ha verneutstyr.

Bortkjøring av kvist

Bymiljøetaten, divisjon Friluft (den gang Friluftsetaten) og deres entreprenør ISS Landscaping kjørte bort kvist som ble presset sammen i store grabber. Det ble rundt 20 store lass med sammenpresset kvist levert til fliskutting og kompostering. Pensjonistgruppa ryddet opp og kjørte bort siste rest av kvist 9. mai. I det all kvisten var fjernet fikk vi for første gang inntrykk av områdets størrelse og vi følte oss mer sikre på at området vi hadde ryddet, var stort nok til beitemark for et par storfe.

Grønnstilk

Ved siste kvistrydding fikk vi besøk av to grønnstilk som uredde slo seg ned bare ti meter fra det glade ryddefolket. Har vi slått to fluer i en smekk? Ryddingen skulle også åpne for rastende vadefugl. Leif-Dan Birkemoe var rask oppe med kameraet og fikk dokumentert besøket.

Tusen, tusen takk til alle som har deltatt i dugnadene. Takk til Fylkesmannen for støtte til innkjøp av motorsager og annet utstyr. Takk også til Friluftsetaten og vår egen forening som har betalt bortkjøring av kvisten. Takk til Nordstrands Blad for hjelp til mobilisering.

Se side 46 om befaring.

HAGEANLEGGET PÅ ABILDSØ GÅRD

Prydhagen i vest: I sitt formspråk tolkes prydhagen som inspirert av Viktoriatiden. Hekkene skaper rom, men det er mer knyttet til nyformalisme enn Viktoriatiden. Mange av de viktigste plantene i prydhagen kom til Norge i Viktoriatiden og vil på den måten kunne knyttes til viktoriansk hagestil.

TIL NYTTE OG GLEDE

- FLERE HUNDRE ÅR MED DYRKING AV PRYD- OG NYTTEVEKSTER

Hageanlegget på Abildsø gård har linjer tilbake til 1650-tallet da hager var en sjeldenhet i Norge. Rester av pryd- og nyttehage kan spores, men det meste har tidens tann usynliggjort. Renessansehagen, barokkhagen og den viktorianske hage er alle begreper som knytter seg til anlegget. Tradisjonen sier også at munkene skal ha dyrket epler på Abildsø.

AV **LEIF-DAN BIRKEMOE**

I Riksantikvarens skriv i 1997 om fredning av Abildsø gård etter kulturminneloven heter det at "*alléen og hageanlegget skal bevares som viktige historiefortellende elementer*". Videre nevnes det at både bygninger, "*allé og hageanlegg har stor dokumentasjons- og kildeverdi i tillegg til den opplevelsesverdi anlegget som helhet representerer både for nærmiljøet og i nasjonal sammenheng*".

I 1999 ga Byantikvaren i Oslo et oppdrag til Mari Bergset, den gang landskapsarkitektstudent NLH, om å fremkomme med et forslag til rehabilitering basert på hagens historiske bakgrunn. Fredningsbestemmelsene sa nemlig at tilbakeføring av hageanlegget til tidligere dokumentert tilstand kan tillates dersom det kan gjøres på et sikkert, dokumentert grunnlag og etter godkjenning av antikvarisk myndighet.

Rapporten dreier seg derfor mest om skjøtsel og løsningsforslag, som i ettertid i noen grad er gjennomført. Mye av det Mari Bergset skrev om hagens opprinnelse baserte seg på tidligere utredninger, i hovedsak Gaute Sønstebøs studentoppgave ved Institutt for landskapsarkitektur, NLH, om registreringer av hageanlegget i februar 1991. Mari Bergset hadde også samtaler med Gerd Abildsø Jones (i 1999 83 år) som vokste opp på gården. Med utgangspunkt i denne rapporten, men også andre kilder, skal vi se litt på hagens opprinnelse og historiske utvikling.

Hagen kan naturlig inndeles i fire hoveddeler, noe også den omtalte rapport har lagt til grunn:

- Prydhagen i vest mot Enebakkveien
- Frukthagen i skråningen mot sør
- Prydplenen med tidligere dam øst for hovedhuset
- Gårdsalléen fra Enebakkveien/Plogveien

De tre første delene representerer dels forskjellige historiske epoker og dels forskjellig bruksverdi.

Hagen i sør gjenskaper litt av tidligere tiders planter.

Prydhagen i vest - inspirert av Viktoriatiden

Da familien Wetlesen overtok gården i 1845 ble det investert betydelig i både nye bygninger og opparbeidelse av hagen. Vest og dels nord for hovedbygningen lå det ved overtakelsen driftsbygninger som Wetlesens etter hver fjernet, og nye bygninger ble oppført nord og øst for hovedbygningen. Firkanttunet ble derfor gradvis oppløst, men etter kommunearkivets protokoller står det fortsatt oppført helt frem til 1867. Prydhagen i vest kan derfor ikke være eldre enn fra dette året.

I sitt formspråk tolker Mari Bergset prydhagen som inspirert av Viktoriatiden. Hekkene skaper rom, men det er mer knyttet til nyformalisme enn Viktoriatiden, mener hun. Mange av de viktigste plantene i prydhagen kom til Norge i Viktoriatiden og vil på den måten kunne knyttes til viktoriansk hagestil. På gamle fotografier av hovedbygningen, kunne man se spalierene frukttrær som klatret på husveggene, et element typisk for nyformalismen. Gerd Abildsø Jones fortalte til Mari Bergset at det stod et gravensteintre her som hadde fantastiske epler som hun spiste på vei hjem fra skolen.

Hagen i vest kjennetegnes best på avstand med flaggstangen i sentrum av anlegget.

Fruktblomstringen er en vakker tid på gården.

Frukthagen i sør

Denne hagen er vanskeligere å datere fordi den ikke er knyttet til bygningshistorien slik som prydhagen i vest. Det er imidlertid flere elementer som likevel peker mot at den kan være fra en gang på 1600-1700-tallet. Den er trolig den eldste delen av hageanlegget på Abildsø. Fra 1664 til 1825, i om lag 160 år, var det få eierfamilier. Vi vet at Brochmannfamilien (kaptein Christen Brochmann overtok gården i 1790), la ned et stort arbeid i hagen.

Erik Henning Edvardsen som har gjennomgått og skrevet om samtlige eiere av Abildsø gård helt fra den første private eier i 1663 (Sothønas artikkelserie Karnappmannen, del 1-15) mener at hageanlegget ble etablert i Peder Jenssøn Hagedorns tid som skjøtet Abildsø allerede i 1664 og var eier fram til 1685. Ved en befaring i 1686 står Abildsø skildret som "*Haugen der inndeles i kvartaler med en del poeder (dvs. stiklinger) som nu ikke egentlig kunne anskrives for deres mislige tilstand førenn de kommer i fuld vekst*" (Aker Sorenskriveri, Riksarkivet). Dette kan tyde på at de drev planteproduksjon på gården. Formering med stiklinger er den eldste måten å produsere planter på, kan vi lese i litteraturen.

Det omtales både rips- og stikkelsbærbusker, samtidig som det ble klaget over at plankegjerdet rundt hagen var i dårlig forfatning. Mye tyder på at hagen, bærbuskene og plankegjerdet nettopp skyldtes Peder Jenssøn Hagedorns virksomhet.

Ved utgangen av 1600-tallet hadde man bare så smått begynt å anlegge hager på noen utvalgte steder i Norge, så på Abildsø har en øyensynlig vært blant pionerne på området. Men så hadde Peder Jenssøn Hagedorn tidligere også bodd i Ladegaarden i Gamlebyen som på den tiden hadde et hageanlegg.

Men det kan tenkes at det var hollenderen Selio Marselis, som fikk Abildsø som frigård av Kronen i 1650, som var først ute med hageanlegget. Han oppførte Marselienborg (på hjørnet av dagens Stortingsgaten og Rosenkrantz gate) med tulipan- og svibelbed og sirlig klippede hekker, som senere eiere holdt i hevd. Rester av "Marcelii hauge" ser vi i dag på Eidsvolls plass. (Finn Holden, byløkker i Oslo, side 50). Man skal derfor ikke se bort fra at Selio Marselis påbegynte hagen rundt 1650 og at Peder Jenssøn Hagedorn fortsatte noen år senere. Dårlig skjøtsel i noen år kan også være en grunn for Hagedorns nye tiltak. ▸▸

Lindelysthus er det fortsatt i hagen. Det kan tyde på høyrenessanse eller barokk inspirasjon. For noen år siden ble lindetrærne kraftig beskåret.

Renessansen – har påvirket hagen

På 1600-1700-tallet var hager i Norge påvirket av renessansen. "*I Norge fikk den typen hageanlegg en slik gjennomslagskraft at de holdt seg helt frem til vårt århundre i mer eller mindre forenklet form*", leser vi i boka "*Hager til lyst og nytte*" av Madeleine von Essen. Renessansen som stilart ble mer brukt til å ordne det de likevel skulle plante enn som mål i seg selv. Pryd og nytte gikk i hverandre.

Renessansen har vi fått fra Tyskland, Holland og Danmark. Flere av eierne og beboerne på Abildsø gård hadde sin familiebakgrunn fra nettopp disse landene. Blant eierne finner vi også offiserer som ikke var ukjent med festningenes hageanlegg.

Barokken – strammet opp naturen

Barokken som skulle bli den neste epoke i kunsten, var mer arkitektonisk og strammet opp naturen i enda større grad. Symmetri og akser, lange linjer, enklere blomsteranlegg og store områder som Versailles, var spesielle anlegg i barokken. Vi kan vel også legge til den restaurerte barokkhagen ved Oslo Ladegård. Også den 350 meter lange alleen i Skøyenparken har trekk fra barokken (Magne Bruun).

Terrasser - fortsatt synlig

Det er helt tydelig en terrasse rett sør og en øst for drengestua. Disse to ligger på linje. I tillegg er det spor av terrasser videre nedover i frukthagen. Disse holder seg innenfor rammene av rektanglet mellom lindelysthusene og hovedbygningen med drengestue. Mot øst utenfor dette rektangelet står det flere frukttrær samt en asymmetrisk terrasse, kanskje to, med rabarbra. Rabarbra er en svært gammel kulturplante og ble gjerne plantet i rekker slik at det skulle bli lett å høste. Planten finnes på alle gamle gårder i området.

Terrasser er ofte nevnt i forbindelse med renessansen. De hadde gjerne teppebed på terrassen nærmest huset. Det ser vi ikke tegn til, men eventuelle teppebed kan selvsagt være tært bort av tidens tann. På befaringen i 1686 står det som nevnt at Abildsø "*var haugen der inndeles i kvartaler*" Kanskje refererer dette seg til en renessansepreget inndeling med terrasser, kvadrater og stier?

Lysthus - høyrenessanse eller barokk inspirasjon

Lysthus har det også vært i hagen, dette kan tyde på høyrenessanse eller barokk inspirasjon slik det er utformet. Ved befaringen i 1686 står det: "*Plankeverket var nedblåst på vestre side, 3 gode favner, på den østre siden var den helt brøstfeldig så den behøver repareres*". Dette tyder på at den rektangulære delen av frukthagen mellom lindelysthuset og bygningene var skilt fra den mindre symmetriske delen i øst. Dette virker i så fall likevel litt umotivert og underlig. Hva kunne formålet med et så markant skille her være? Madeleine von Essen skriver i boka "*Hager til lyst og nytte*" at plankegjerdet var noe som tilhørte renessansen i Norge: "*Mens renessansens hager hadde vært lukket inne av høye gjerder eller bueganger, så åpnet barokkens hager seg mot landskapet*".

Prydplenen med dam øst for hovedhuset

På et flyfoto fra 1937 ser en at det var en grussti rundt prydplenen i øst og en dam like nord for plenen. Når plenen og stien ble anlagt er ikke mulig å avgjøre, det må bli spekulasjoner.

På fotoet, tatt av Stein Abildsø, ser det ut til å ha vært grus og plen rundt dammen. Gerd Abildsø Jones forteller derimot at det bare var plen og at dammen var rund og ikke en kvart sirkel som det ser ut til på fotoet. Dammen var bygd av faren hennes og det tilsier tidlig på 1900-tallet. De hadde gjess der og vasket hestene der når de hadde jobbet en lang dag. Dammen rakk hestene til midt på magen når de vasset ut i vannet.

Alléen er viktig for folk som kommer til gården. I tillegg har den en viktig fjernvirkning som karakteristisk landskapselement.

Alléen

Alléen er viktig for folk som kommer til gården. I tillegg har den en viktig fjernvirkning som karakteristisk landskapselement. Den inneholder mange forskjellige treslag, men det er ikke lett å si hva som dominerer, kanskje ask eller osp.

Tidligere var det en grussti rundt prydplenen i øst og en dam like nord for plenen. I dag er plenen også en bruksplen til mange formål.

Mange gårdbrukere plantet en allé opp mot gården, når ferdselsveien ikke gikk over tunet eller like på utsiden av våningshuset. Da Wetlesen overtok i 1845 var det firkanttun på gården og da kom det også en vei fra sør gjennom tunet, det ser vi av kartet til offiserene Irgens og Vibe fra 1844. Det er vel mye som tyder på at det var i Wetlesens tidlige periode at alléen ble anlagt, nærmest for å understreke hovedadkomsten eller porten til gården. Det sies at både hage og åkerdrift var forsømt av den forrige eier.

Mur rundt hageanlegget

Mari Bergset har på sin skisse over eiendommen avmerket en mur i forlengelsen av den kantsatte steinmur langs kjerreveien sørover. Hun markerer på en hageskisse at tørrmuren fortsetter østover, svinger så nordover bak stallen mot eiendommens nordøstre hjørne. Muren er godt synlig rett sør for det østre lindelysthuset og Asgeir Føyen kan bekrefte den videre trase. På kart fra 1844 er det en stiplet linje rundt hageanlegget som kan tyde på at det den gang var et markert trekk i landskapet.

Det er fristende i denne sammenheng å nevne plankegjerdet som ble omtalt i 1686. Den gang var trolig formålet med gjerdet å hindre innsyn for å gi den nødvendige ro for de som benyttet hagen, i tråd med renessansens tankegang. Senere åpnet man opp for utsyn og da kan vi tenke oss at det kom en lavere tørrmur for å markere en større del av eiendommen. Men en mer prosaisk tolkning kan jo være at man ønsket å holde dyrene unna hagen.

I fredningsdokumentene omtaler Riksantikvaren en dam litt ned i frukthagen i sør. Det er trolig den samme dammen som det våren 2011 var litt vann i, men som i tørkeperioder kun kan sees som en fordypning. Hvilken funksjon dammen har hatt er uklart.

Hagen anno 2011

Etter år 2000 og Mari Bergsets avhandling om hagen har det skjedd mye, men alt innen Byantikvarens retningslinjer for en eiendom vernet etter lov om kulturminner. Tone og Asgeir Føyen har med fremsyn og historiefortellende pietet maktet å videreføre de gamle linjer samtidig som de har tenkt nytt.

Den viktorianske hagen i vest er delvis rehabilitert, men planteartene er beholdt. I sør er hagen tilplantet med et stort antall epletrær. Blomster er også plantet ut med innslag av urteplanter, delvis på de barokke terrassene. Vi finner også nyttevekster som bringebær og rabarbra. Lindetrærne som omkranset lysthusene ble beskåret for noen år siden og har igjen blitt lune tilhold.

Gressplenen øst for hovedhuset fremstår i stor prakt og klippes jevnlig. Noen av de store trærne har falt for vind og elde, men ellers virker trærne godt skjøttet, til tross for høy alder.

Vi aner de lange linjer i hagen på Abildsø.

KILDER

- Abildsø. Registreringar og løyssingsforslag for hageanlegget. Mari Bergset, stud. Landskapsarkitektur, NLH 1999.
- Abildsø gård, registreringer av hageanlegget, Gaute Sønstebø, Institutt for landbruksarkitektur Ås-NLH, februar1991.
- Akers Sorenskriveri, Riksarkivet. Besiktigelsesrapport fra 1686.
- Torfinn Skard: Hagebruk og gartneri i Norge. Universitetsforlaget 1962.
- Madeleine von Essen. Hager til lyst og nytte. Hagekunsten gjennom tusen år. Schibsted, Oslo 1997.
- Norske haver i gammel tid. Carl W. Schnitler. Utgitt av Norsk Folkemuseum. Oslo 1915.
- Magne Bruun. Norske hager gjennom tusen år. Andresen & Butenschøn, Oslo 2007.
- St.Hallvard, Oslo 1948.
- Sothøna, artikkelserien Karnappmannen, del 1-15. Erik Henning Edvardsen.
- Brev (inkl. vedlegg) fra Riksantikvaren vedr. vedtak om fredning med hjemmel i lov om kulturminner datert Oslo, 3.10.1997.
- Dr. Edv. Bull. Akers Historie. Kristiania 1918.
- Finn Holden, Byløkker i Oslo. Andresen & Butenschøn, Oslo 2007.

Skisse til fugleskjulet.

FUGLESKJUL VED SMEDBERGBEKKEN

AV **AUDUN BREKKE SKRINDO**

Fugletårn
Du har kanskje stusset over at det ikke er noe fugletårn ved Østensjøvannet? Det kan være mange grunner til det. En av dem er at det ikke er nødvendig. Et fugletårn kan utgjøre et markant inngrep i et naturområde og bør vurderes nøye opp mot naturens egne krav til ro og kontinuitet. Et fugletårn har som regel sin årsak i at ornitologene har behov for å komme litt opp i terrenget og se lengre og bedre over eventuell hindrende buskvegetasjon. I tilegg er fugletårnene med på å kanalisere besøkende til faste stier, slik at man unngår slitasjen som kommer når alle går akkurat hvor de har lyst til. En god bieffekt av et fugletårn er at man også får mørk fotografisk bakgrunn bak fuglene under observasjon, noe som letter bestemmelsen av artene betraktelig. Med lys himmel bak fuglene vil tolkning av farger og nyanser stadig utfordres av det kraftige motlyset og skape svært vanskelige observasjonsforhold.

Ved Østensjøvannet er det sjelden store avstander til fuglene og du har gode muligheter til å posisjonere deg slik at du kommer nærmere, i motsetning til et åpent jorde eller en strand ved havet der du ikke kan skjule deg bak noe. For en fotograf er det imidlertid alltid en drøm om å komme nærmere motivene og dette vil nå bli mulig også ved Østensjøvannet.

Skisse til fugleskjulet.

Fugleskjul
Nå er ikke hovedgrunnen til skjulet å tilfredstille fotografene, men heller gi allmennheten et godt tilbud når stien på vestbredden av vannet flyttes vekk fra der den ligger i dag. Alle ser at vannet allerede har spist seg inn til turstien. Det vil bli nødvendig å flytte stien vekk og reetablere vegetasjon i vannkanten, som kan holde på jorda. I stedet for et fugletårn vil det derfor bli satt opp en plankelagt "luftsti" ut til et skjul ute i takrørskogen. Men i enden er det ikke et tårn, men en bygning som gjør deg i stand til å observere fugler og dyr uten å eksponere deg åpent. Du vil oppleve at du besøker vannet på naturens egne premisser ved at du bokstavelig talt setter deg ned i våtmarken. En rekke kjente europeiske våtmarker har forskjellige versjoner av denne konstruksjonen. Det har vist seg å være vellykket, ikke minst på grunn av at konstruksjonen flyter inne i terrenget og oppleves som et lite inngrep. Nå håper vi alle at det samme skal skje her.

En prosjektgruppe med medlemmer fra Statens Naturoppsyn, Fylkesmannen i Oslo og Akershus, Oslo Kommune og Østensjøvannets Venner har kommet fram til en skisse som viser et slikt skjul plassert rett sør for utløpet av Smedbergbekken.

Byggingen av dette fugleskjulet kommer kanskje igang innen utgangen av 2011.

En matte av vasspestskudd dekket store deler av Østensjøvannets nordre del 30. mai 2011.

VASSPEST
– VANNET GROR IKKE IGJEN!

AV **LEIF-DAN BIRKEMOE**

Den grønne matten av skudd som kan sees nå på våren over deler av Østensjøvannet er vasspest (*Elodea canadensis*), en undervannsplante som er ganske vanlig i næringsrike vann. Planten kan strekke seg fra bunnen og opp til vannoverflaten fra 2-3 meters dyp og være både rotfestet eller frittflytende. Ved gode næringsforhold og kraftig vekst kan den danne tette skuddmatter i overflaten, slik vi nå ser. Skuddmattene kan bli kraftig begrodd av trådalger noe vi også ser klart flere steder. Planten sprer seg ved såkalt skuddfragmentering, dvs. at avrevne deler vokser ut til nye planter. Derfor kan den lett bli overført til andre vann.

Innført i 1925
Opprinnelig ble den innført fra Nord-Amerika som en akvarieplante. I Norge ble vasspest første gang introdusert til Østensjøvannet i 1925 og der holdt den seg lenge, inntil den på slutten av 1950-tallet spredte seg til flere vann og elvestrekninger på Østlandet. Trolig har noen helt ut vann fra akvariet sitt i Østensjøvannet og på den måten overført en fremmed art.

God mat for svaner
Høsten 2010 ble det observert et 30-talls svaner som beitet på vasspest, et fenomen som også er observert i andre vann med vasspest på Østlandet. Det antas at det er en sammenheng mellom vasspestens biologiske materiale (biomasse) og antall svaner i innsjøen. Det betyr at vasspest er god mat for svaner, samtidig som svanene bidrar til å redusere biomassen. Også nå på våren er det observert flere svaner enn vanlig på vannet.

Svartelistet
Vasspest står på norsk svarteliste over uønskede arter. I februar 2009 ble det forbudt å importere, omsette, holde og sette ut vasspest i Norge.

Når oppveksten av vasspest går tilbake i Østensjøvannet denne gang vet vi ikke, men den har kommet og gått siden 1925.

ENDELIG KOM SAUENE!

Ventetiden var endelig slutt for barna i Havnehagan friluftsbarnehage og beboerne på Abildsø bo- og rehabiliteringssenter (ABR).

TEKST **AMUND KVEIM**
FOTO **HANNE KAMILLA KVEIM**

Grønt frodig gress ventet dem da de endelig kom etter noe forsinkelse som skyldtes veterinærmyndighetene. I år skal åtte søyer med til sammen 14 lam bidra til å holde kulturlandskapet rundt Bakkehavn i hevd. Det er nå fjerde året vi har sau her, og engen blir flottere for hvert år. Dette viser at prosjektet har vært vellykket. I tillegg til å gjøre nytte for seg, bidrar sauene til opplevelsesverdiene i Østensjøområdet Miljøpark. De går uten bjeller, så vi håper de bare vil være til glede og ikke til sjenanse for naboer i området.

Torsdag 9. juni kom sauene på plass på årets sommerbeite ved Bakkehavn gård.

Det er lov å besøke dem, men besøk må skje helt på sauenes premisser. Husk at det er strømførende gjerde og at grindene alltid skal være forsvarlig lukket. Både barnehagen og ABR bidrar med telling og tilsyn, men vi oppfordrer også publikum til å ta kontakt med Østensjøvannets Venner dersom uregelmessigheter skulle observeres. Ikke gi sauene mat, da kan de bli syke.

HVA LIGGER I "FRØBANKEN"?

AV **LEIF-DAN BIRKEMOE**

Hva skjuler seg i bakken, eller "frøbanken" som biologer gjerne kaller et område som tidligere har vært dyrket, men som i en årrekke har ligget gjengrodd. Slik som Bekkasinmyra. Hvilke planter dukker opp? Ganske raskt var bekkeblommen der som de senere ti-år ikke var sett på myra. Vi følger med på hva som videre kan dukke opp!

Ved siste kvistrydding fikk vi besøk av to grønnstilk som uredde slo seg ned bare ti meter fra ryddefolket. Har vi slått to fluer i en smekk? Ryddingen skulle også åpne for rastende vadefugl. Besøket ble dokumentert med kamera.

Ved siste kvistrydding 9. mai fikk vi besøk av to grønnstilk - her den ene ved en liten dam.

Bekkeblom har ingen sett på myra før det ble ryddet. En annen effekt er at nå kan vi fra turveien skimte vannet, altså bedre og videre utsyn.

UVANLIG LAVT OKSYGENINNHOLD

AV **LEIF-DAN BIRKEMOE**

Vann- og avløpsetaten foretar jevnlige målinger av oksygeninnholdet i Østensjøvannet ved ulike dybder så lenge det er mulig å gå på isen. I begynnelsen av februar ble det målt uvanlig lavt oksygeninnhold, noe som førte til at en søknad ble sendt til Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE) om tillatelse til å overføre 40 l/s fra Nøklevann. Overføring av vann fra Nøklevann er konsesjonsbestemt frem til 2013, og gjennomføres så lenge vannstanden i Nøklevann ikke går under kote 164. Fordi vannstanden sank under dette nivå, ble overføring av vann til Østensjøvannet stoppet i begynnelsen av januar 2011. Derfor måtte Oslo kommune søke om midlertidig tillatelse for overføring. Søknaden ble innvilget for en periode på inntil 40 dager fra 25. februar til 5. april 2011. Tillatelsen ble gitt i medhold av vannressursloven.

Målingen i slutten av mars viste mye bedre resultater enn ukene før, med unntak av verdiene helt på bunnen. Dette trolig pga. mye smeltevann som var kommet inn i Østensjøvannet. Lavt oksygeninnhold har flere ganger tidligere ført til fiskedød. Vi har beretninger om det for over 100 år siden. Siste gang det var omfattende fiskedød var i mars 1970. Når fisken dør er det for sent å sette inn tiltak. Derfor overvåkes utviklingen hver 14. dag slik at strakstiltak om nødvendig kan settes inn.

Fra måling av oksygeninnhold i mars 2010.

Det eneste som var merkbart denne gangen med unntak av enkelte døde fisk ved utløpsgitteret i nord, var rapporter om vond lukt fra samme sted. Lukten kom fra hydrogensulfid som også ble målt ved prøvetaking. Denne gassen dannes gjerne i stillestående vann, som ved myr- og sump-områder og kalles derfor ofte sumpgass.

GRANTRE PÅ VILLE VEIER
- BENYTTET FOTGJENGERFELTET ...

TEKST **AMUND KVEIM**
FOTO **HANNE KAMILLA KVEIM**

Stormkastene 8. april førte mange steder til rotvelt og brukne trær i Miljøparken.

I Almedalen ved Østensjø gård brakk flere gamle grantrær ved 17-tiden, og ett av dem la seg over Østensjøveien ved Ulsrudveien. Heldigvis kom ingen til skade, og brannvesenets ryddemannskaper var raskt på stedet for å åpne veien for trafikk.

I det samme området er det også flere gamle edelgraner som egentlig er fremmede for norsk natur og som burde vært fjernet. Disse er ringbarket i håp om at de skal dø, slik at vi stanser ytterligere spredning. Dessverre var det ikke disse som nå gikk overende.

Grantreet veltet over Østensjøveien ved fotgjengerfeltet mot Ulsrudveien. Ryddemannskaper rykket ut.

Pensjonistgruppa har pause på øya, et noe uvanlig lunsjsted. De neste som inntar øya kan bli der lenger.

SLÅTT AV TAKRØR – UNDERLAG FOR HEKKENDE FUGL

AV **LEIF-DAN BIRKEMOE**

Takrør er utmerket underlag for hekkende fugl. På tampen av vinteren ble det slått takrør ved Vadedammen som på isen ble fraktet ut til en av øyene som trengte tilførsel av fornyet underlag til hekkesesongen. Forsterkningen ble avsluttet 21. mars og i dagene som fulgte gikk isen opp. Allerede 7. april var øya tatt i besittelse av hettemåker som så ut til å finne seg vel til rette. For de som lurer på om det er lov å slå takrør i miljøparken for så å bringe det ut i reservatet kan det opplyses at slått av denne typen fant sted etter oppfordring fra Fylkesmannen og Oslo kommune. Men det må slås på vinteren med tele i bakken og is på vannet. Gammelt takrør visner og nytt kommer opp på våren så dette er riktig skjøtsel.

De første hettemåkene ser ut til å være fornøyd med det nye underlaget. Senere på våren vokser det opp gress rundt øya og hindrer innsyn til fuglene fra turveien.

En kald februardag uten napp.

ISFISKE – MAGERT RESULTAT I VINTER

AV **LEIF-DAN BIRKEMOE**

Det var langt mellom fiskefangstene på Østensjøvannet i vinter. Kulda så ikke ut til å bite på fiskerne, men verre var det med fisken. Til Sothøna ble det knapt rapportert om noen fangster for notering i vinterens statistikk.

En isfiskerapport kan hentes fra søndag 20. februar 2011, en kald dag som begynte med 20 minus på morgenen. På skitur over vannet kunne to isfiskere observeres. Begge ble spurt om fangst. For et par dager siden hadde den ene fiskeren fått to små abborer, men så fisket han med to snører. Den andre fortalte om en venn som for noen dager siden i et annet vann hadde fått en gjedde på 12 kg. Derfor håpet han på fangst i Østensjøvannet, men foreløpig uten napp. Det eneste som var dratt opp av hullet var vasspest som det lå noen lengder av i snøen. Det hører med til rapporten at våre isfiskere snakket dårlig norsk, engelsk gikk bedre. Istykkelsen var mellom 50 og 60 cm ble det opplyst.

Godt preparerte løyper i området ved Langerudbekken. Her gikk det i sløyfer avpasset med dammene i renseparken.

SKILØYPER TIL GLEDE OG BESVÆR

AV **LEIF-DAN BIRKEMOE**

For andre året på rad hadde Friluftsetaten lagt forholdene til rette for skiløpere. Særlig området sør for Østensjøbroen var godt preparert og mye brukt som forbindelse til Marka.

Problemområdet er vanligvis under Østensjøbroen der det gjerne er litt grus og lite snø. Ellers er det ikke enkelt å kombinere gode forhold for både skiløpere og fotgjengere i samme trase. I år som i fjor ble ikke turveiene brøytet, bortsett fra brøyting på østsiden i forbindelse med ryddingen av Bekkasinmyra som krevde framkjøring av redskap. Løyper var også preparert på vestsiden av vannet med forbindelse til Plogveien.

NØKLEVANN OG RUSTAD SKOLER **HAR ADOPTERT OMRÅDER RUNDT ØSTENSJØVANNET**

TEKST **FINN A. GULBRANDSEN**
FOTO **LEIF-DAN BIRKEMOE**

11. og 16. mai fikk Nøklevann og Rustad skole overlevert adopsjonsbrev fra Oslo Elveforum, undertegnet av byens ordfører, Fabian Stang, og Oslo Elveforum på at de har forpliktet seg til å oppleve natur- og kulturverdiene og ta hensyn til planter, dyr og kulturminner i området. De skal melde fra om ulovlig forurensning og holde adoptert område fri for søppel. Alle elever og lærere var samlet til en hyggelig seremoni der rektorene undertegnet adopsjonsbrevet på vegne av skolen, og leder i Østensjøvannets Venner, Amund Kveim, undertegnet for Oslo Elveforum og ØVV.

Skolene har fått tildelt spennende områder der de vil legge undervisning for å lære av og for naturen. I Nøklevannsområdet finner vi teiger som har tilhørt Østensjø gård med all den historie som gården representerer, en oldtidsvei og en gammel bro.

I Rustads område ligger Bakkehavn, deler av omtalte oldtidsvei og et par gravhauger. Begge skoler kan øse av all biologi som Østensjøvannet og miljøparken kan by på. Gratulerer med adopsjonen!

Elveadopsjon på Nøklevann skole 11. mai. Fra venstre elevrådsformann Kaja Wiig, Finn A. Gulbrandsen fra ØVV, rektor Jan Baumann som signerer adopsjonsbrevet, Amund Kveim fra ØVV og Trine Johnsen fra Oslo Elveforum som holder mappen med adopsjonsbrev og materiell.

Rektor Inger Halland signerte 16. mai adopsjonsbrevet på vegne av Rustad skole. Trine Johnsen fra Oslo Elveforum holder mappen med adopsjonsbrev og materiell. Amund Kveim fra ØVV bivåner høytideligheten.

FUGLERAPPORT 2010

I 2010 ble det observert 127 fuglearter ved Østensjøvannet. Også i år fikk vi gleden av å inkludere nye arter på listen. På natten den 23. mai ble svarthalespove hørt på trekk over vannet, under en tilfeldig flaggermusregistrering. Det skal en god porsjon flaks og/eller en god del tid tilbragt ute i felt for å plukke opp så sære observasjoner av trekkende fugl. Dette viser hvor komplisert det er å få den fulle oversikt over fugler som passerer Østensjøvannet. Vi fikk i 2010 besøk av en rekke arter som er sjeldne: Blant de arter som vi gjerne vil trekke fram er:

Mandarinand, denne asiatiske andearten som i vår del av verden ofte er rømte parkfugler.

Orrfugl, en skoglevende art som kan trekke langt i håp om å finne nye store skogtrakter å slå seg ned i. Østmarka har en betydelig bestand og denne var nok på besøk direkte fra marka.

Dvergfalk, en rask liten falk som lever av småfugler, smågnagere og noe insekter. Vi håper på hekkefunn i Tallberget, så her gjelder det å følge med på patruljerende voksenfugler i nordenden.

Vannrikse, en sumpmarkstilknyttet fugl som for mange er helt ukjent. Arten oppdages nesten alltid på grunn av lyden, og sees sjelden.

Vendehals, den for mange ukjente spettefuglen, som kan snu hodet helt rundt. Oppdages lettest på lyd i trekk- og hekketid, men lever ellers en ganske skjult tilværelse.

Grankorsnebb er en rødbrun vakker finkefugl der spissen på over- og undernebbet krysser hverandre i et spektakulært nebb.

Rosenfink, en ny hekkeart for Norge i 1970, og fortsatt på fremmarsj i deler av Østlandet og på sørlandet. ▸▸

ÅRSRAPPORTEN FOR FUGLER SETT VED ØSTENSJØVANNET 2010

	førstedato	sistedato	maks antall	måned
Knoppsvane	12.03.2010	30.11.2010	14	11
Sangsvane	20.03.2010	30.11.2010	32	11
Kortnebbgås	02.05.2010	01.06.2010	1	6
Tundragås	27.04.2010	02.06.2010	1	6
Grågås	01.01.2010	28.12.2010	415	12
Stripegås	28.05.2010	28.07.2010	1	7
Kanadagås	01.01.2010	28.12.2010	66	12
Hvitkinngås	01.01.2010	28.12.2010	1000	12
Ringgås	31.05.2010	31.05.2010	1	5
Gravand	21.04.2010	14.05.2010	2	5
Mandarinand	06.04.2010	07.04.2010	1	4
Brunnakke	06.05.2010	07.11.2010	32	11
Snadderand	02.06.2010	03.06.2010	1	6
Krikkand	04.04.2010	10.10.2010	7	10
Stokkand	01.01.2010	28.12.2010	457	12
Stjertand	03.08.2010	23.10.2010	4	10
Skjeand	18.07.2010	28.09.2010	4	9
Toppand	18.03.2010	11.11.2010	112	11
Kvinand	25.03.2010	07.11.2010	65	11
Laksand	07.04.2010	23.10.2010	13	10
Orrfugl	14.05.2010	14.05.2010	1	5
Toppdykker	02.04.2010	08.11.2010	42	11
Horndykker	27.05.2010	01.06.2010	2	6
Storskarv	04.08.2010	23.10.2010	3	10
Gråhegre	31.01.2010	23.10.2010	2	10
Hønsehauk	14.03.2010	16.10.2010	1	10
Spurvehauk	01.02.2010	16.10.2010	2	10
Musvåk	05.04.2010	10.10.2010	1	10
Tårnfalk	05.04.2010	05.04.2010	1	4
Dvergfalk	28.03.2010	28.03.2010	1	3
Vandrefalk	04.07.2010	25.09.2010	1	9
Vannrikse	14.05.2010	29.05.2010	2	5
Sivhøne	01.01.2010	10.12.2010	23	12
Sothøne	01.01.2010	28.12.2010	248	12

ÅRSRAPPORTEN FOR FUGLER SETT VED ØSTENSJØVANNET 2010

	førstedato	sistedato	maks antall	måned
Vipe	01.04.2010	23.10.2010	7	10
Enkeltbekkasin	10.04.2010	25.10.2010	1	10
Rugde	05.04.2010	05.04.2010	1	4
Svarthalespove	23.05.2010	23.05.2010	1	5
Storspove	11.04.2010	21.04.2010	4	4
Gluttsnipe	29.05.2010	29.05.2010	1	5
Skogsnipe	21.04.2010	12.05.2010	1	5
Strandsnipe	02.05.2010	15.08.2010	5	8
Dvergmåke	26.05.2010	26.05.2010	1	5
Hettemåke	27.03.2010	26.09.2010	550	9
Fiskemåke	28.03.2010	09.10.2010	26	10
Sildemåke	20.03.2010	10.10.2010	100	10
Gråmåke	01.01.2010	28.12.2010	300	12
Svartbak	28.07.2010	28.07.2010	1	7
Makrellterne	23.05.2010	15.08.2010	10	8
Bydue	01.01.2010	28.12.2010	45	12
Ringdue	14.03.2010	23.10.2010	164	10
Gjøk	24.05.2010	24.05.2010	1	5
Kattugle	30.03.2010	08.05.2010	1	5
Tårnseiler	13.05.2010	15.08.2010	300	8
Vendehals	20.04.2010	20.04.2010	1	4
Grønnspett	14.02.2010	10.10.2010	1	10
Svartspett	12.12.2010	12.12.2010	1	12
Flaggspett	03.01.2010	24.10.2010	7	10
Dvergspett	11.04.2010	18.04.2010	1	4
Sanglerke	27.03.2010	15.08.2010	5	8
Sandsvale	02.05.2010	29.05.2010	2	5
Låvesvale	01.05.2010	15.09.2010	70	9
Taksvale	28.04.2010	13.09.2010	150	9
Trepiplerke	02.05.2010	15.08.2010	2	8
Heipiplerke	08.04.2010	26.09.2010	150	9
Gulerle	05.05.2010	15.05.2010	32	5
Vintererle	16.03.2010	27.09.2010	2	9
Linerle	25.03.2010	10.10.2010	50	10

ÅRSRAPPORTEN FOR FUGLER SETT VED ØSTENSJØVANNET 2010

	førstedato	sistedato	maks antall	måned
Sidensvans	17.01.2010	10.12.2010	50	12
Fossekall	24.01.2010	12.12.2010	2	12
Gjerdesmett	13.04.2010	02.10.2010	3	10
Jernspurv	05.04.2010	24.05.2010	3	5
Rødstrupe	11.01.2010	24.12.2010	25	12
Buskskvett	04.05.2010	15.08.2010	3	8
Steinskvett	04.05.2010	13.09.2010	3	9
Ringtrost	17.04.2010	30.04.2010	2	4
Svarttrost	10.01.2010	28.12.2010	22	12
Gråtrost	10.01.2010	31.10.2010	230	10
Måltrost	11.04.2010	23.10.2010	4	10
Rødvingetrost	04.04.2010	31.10.2010	34	10
Duetrost	06.04.2010	08.04.2010	2	4
Rørsanger	09.05.2010	18.07.2010	8	7
Myrsanger	01.06.2010	03.07.2010	1	7
Gulsanger	24.05.2010	20.06.2010	1	6
Munk	02.05.2010	18.07.2010	13	7
Hagesanger	02.05.2010	18.07.2010	10	7
Møller	09.05.2010	29.05.2010	3	5
Tornsanger	10.05.2010	15.08.2010	8	8
Bøksanger	24.05.2010	24.05.2010	2	5
Gransanger	01.04.2010	25.09.2010	6	9
Løvsanger	26.04.2010	01.09.2010	50	9
Fuglekonge	14.03.2010	18.09.2010	5	9
Gråfluesnapper	24.05.2010	15.08.2010	5	8
Svarthvit Fluesnapper	08.05.2010	09.06.2010	2	6
Stjertmeis	17.01.2010	08.10.2010	10	10
Løvmeis	04.04.2010	04.04.2010	2	4
Granmeis	03.01.2010	01.11.2010	2	11
Toppmeis	14.03.2010	13.09.2010	3	9
Svartmeis	03.01.2010	06.06.2010	3	6
Blåmeis	03.01.2010	24.12.2010	50	12
Kjøttmeis	03.01.2010	28.12.2010	35	12
Spettmeis	03.01.2010	23.10.2010	6	10

ÅRSRAPPORTEN FOR FUGLER SETT VED ØSTENSJØVANNET 2010

	førstedato	sistedato	maks antall	måned
Trekryper	03.01.2010	07.11.2010	4	11
Tornskate	29.05.2010	15.08.2010	4	8
Varsler	05.04.2010	05.04.2010	1	4
Nøtteskrike	14.03.2010	23.10.2010	4	10
Skjære	01.01.2010	28.12.2010	62	12
Nøttekråke	03.08.2010	26.09.2010	5	9
Kaie	11.01.2010	24.11.2010	300	11
Kråke	01.01.2010	28.12.2010	60	12
Ravn	07.02.2010	24.04.2010	4	4
Stær	14.03.2010	21.10.2010	3500	10
Gråspurv	01.01.2010	10.10.2010	35	10
Pilfink	03.01.2010	10.10.2010	200	10
Bokfink	24.03.2010	18.09.2010	37	9
Bjørkefink	05.04.2010	07.11.2010	30	11
Grønnfink	03.01.2010	24.10.2010	56	10
Stillits	03.01.2010	25.12.2010	47	12
Grønnsisik	10.01.2010	11.11.2010	50	11
Tornirisk	11.04.2010	11.04.2010	1	4
Gråsisik	17.01.2010	11.11.2010	42	11
Grankorsnebb	15.01.2010	26.06.2010	20	6
Rosenfink	24.05.2010	24.05.2010	1	5
Dompap	03.01.2010	24.10.2010	10	10
Kjernebiter	01.01.2010	10.04.2010	16	4
Gulspurv	10.04.2010	08.05.2010	2	5
Sivspurv	27.03.2010	10.10.2010	28	10

En ryddegjeng fra pensjonistgruppa i aksjon 17. januar 2011. Fra venstre: Finn Tschudi, Thorolf Handeland, Per Arne Rom, Hans Petter Johansen, Stein Andersen og Johan Møllatt. Alt trevirke ble båret i land for senere bortkjøring.

KANALØYA KLAR FOR HETTEMÅKER

Prøveprosjektet med rydding av kratt på kanaløya som hekkeområde for hettemåker startet med befaring fra Miljøavdelingen hos Fylkesmannen våren 2009. Arbeidet i marken startet før påske i 2010 og ble avsluttet noen dager før isen gikk opp i begynnelsen av april 2011.

AV **LEIF-DAN BIRKEMOE**

Det var pensjonistgruppa som stod for ryddearbeidet, i starten godt hjulpet av Live S. Danielsen fra Statens naturoppsyn som også rustet oss ut med diverse utstyr. Kanaløya stod før ryddingen som vegg mellom turveien og vannet. Nå er området åpent med vid utsikt, noe mange har gitt utrykk for har gitt større turopplevelse.

Kun en stubbe står igjen fra svartoren som måtte felles. De som driver med trelast kaller svartor gjerne for "nordens mahogny" med sin gylne eller varmrøde farge.

Svartoren måtte felles

På øya stod det også tre voksne svartor som måtte felles. Vi ville gjerne la de stå, men faren for rotvelt var stor. Dermed kunne kanaløya bli revet opp og deler erodert vekk, mente Fylkesmannen. Svartor (*Alnus glutinosa*) er egentlig et anvendelig tre fordi det har et nokså tettvevd rotsystem som binder jorda godt, og trives i fuktig/vannmettet jord. Derfor er svartor et verdifullt treslag langs vassdrag. Rotsystemet skaper gjerne også hulrom i elve/bekkekanter, som gir ypperlige livsmiljø og skjulmuligheter for vannlevende organismer, kan vassdragskonsulent Kjetil Lønborg Jensen i Miljø- og planavdelingen i Bymiljøetaten – Divisjon friluft fortelle.

De som driver med trelast kaller svartor gjerne for "nordens mahogny" med sin gylne eller varmrøde farge. Den er velegnet til møbler, paneler, kjøkken og annen innredning, gjerne til spiskammers, da trevirket ikke setter smak. Dette og mer til kan leses i brosjyrer. Våre tre svartor måtte imidlertid felles uten annen fremtid enn som fyringsved, trolig til kommende vinter.

Om hettemåkene fikk et nytt boligfelt er litt tidlig å si, men noen par fant seg ganske raskt en gunstig plass i løpet av april.

Thea, Xinyi, Hasibe, Younes og Lars Oliver fra 4a, Nøklevann skole traff vi like ved Bølerbekkens utløp med litt av det de hadde "rusket".

4. TRINNS ELEVER MYLDRET UT I MILJØPARKEN OG GJORDE DEN SKINNENDE REN!

Elever og lærere fra skolene i Østensjøbyen har igjen gjort en fantastisk jobb med å plukke søppel rundt Østensjøvannet. Søppel som andre har kastet.

TEKST **LIV SOMMER HOLMEN**
FOTO **LEIF-DAN BIRKEMOE**

418 elever utstyrt med plastposer og engangshansker fylte terrenget rundt vannet. De "rusket" opp de mest utrolige ting, og fylte den ene sorte søppelsekken etter den andre. Det ble mange fulle sekker på samlingsplassene.

Innsatsen disse elevene gjør, år etter år, er uvurderlig! En av dem fikk seg til og med et luftig svev og et hardt møte med bakken under Ruskenarbeidet. Nå kan elevene i klassen skrive autografen sin på hans hvite gips! Ruskenengasjementet til elevene er viktig av flere grunner. De gjør på en måte ***hovedrengjøring*** rundt vannet. 836 hender har gjort en stor og viktig jobb.

I tillegg fungerer rusken som en holdningsskapende kampanje, og det er minst like viktig. Elevene får et tettere forhold til Østensjøvannet, og de får forståelse for hvor viktig det er ikke å kaste søppel i naturen. Kanskje oppfordrer de også andre, voksne og barn til ikke å kaste søppel, - hverken i miljøparken eller andre steder.

Elevene får boller og brus som takk for innsatsen. Å dele dem ut var en inspirasjon for oss som gjorde det. Jubelen sto nesten i taket noen steder, og stoltheten over å ha deltatt i det viktige arbeidet lyste av elevene.

TAKK, takk og atter takk til alle 4. trinns elever som deltok i Rusken Østensjøvannet 2011! Takk også til lærerne for positiv respons, for engasjement og organisering.

Rusken Østensjøvannet har en vandrerpris; Miljøprisen. Den går hvert år til beste skole og deles ut til høsten. Det blir en knivskarp konkurranse i år.

Omtrent der Makrellbekken føyer seg til Hoffselva finner vi Dronningfossen som har fått navnet oppkalt etter dronning Sophie (gift med Oscar 2.) som syntes at fossen var så vakker.

NYTT FRA OSLO ELVEFORUM

Foreningen for elvegrupper og elveforeninger i Oslo pluss Østensjøvannet – Oslo Elveforum – hadde årsmøte i kombinasjon med et faglig vårmøte onsdag 25. mai 2011.

AV **LEIF-DAN BIRKEMOE**

Den faglige delen omfattet først en vandring langs Hoffselva oppover til Smedstaddammen. Turens høydepunkt var Dronningfossen som ligger der Hoffselva møter Makrellbekken. På møtet i Bydel Ullerns lokaler ga direktør Eli Grimsby en orientering om den nye Bymiljøetaten som nå består av fem tidligere etater pluss deler av to øvrige etater. Dermed blir miljøsiden i Oslo kommune en betydelig organisasjon.

Hoffselva har stort potensial for forbedringer
Hoffselva renner fra kilder i Nordmarka gjennom boligområder, nærings- og grøntområder. Den renner under ringvei 3, trikk- og toglinje og til sist under E18 før den renner ut i Bestumkilen. For det meste renner elva i dagen. To kandidater fra UMB hadde som sitt mastergrad-arbeid laget en utredning om det de kalte Hoffselv-korridoren definert som elvestykket fra Smestaddammen til Bestumkilen. Gjennom en omfattende registrering av området fant kandidatene ut at den langsgående forbindelsen er svært mangelfull, men at den har et stort potensiale for forbedringer. Registreringen viste at området inneholder mange naturområder med særlige kvaliteter og at det er viktig å finne en balansegang mellom inngrep og bevaring.

Årsmøte
På årsmøtet ble årsrapport og regnskap for 2010 vedtatt før valg av ny styringsgruppe. Valgkomiteens forslag ble vedtatt (elvegruppetilhørighet i parentes):

Leder: Ida Fossum Tønnessen (Mærradalsbekken), **1. nestleder:** Leif-Dan Birkemoe (Østensjøvannet), **2. nestleder:** Bo Wingård (Lysakerelva), **kasserer:** Leif Bertnes (Ljanselva). **Øvrige styremedlemmer:** Unni Eriksen (Frognerelva), John Tibballs (Lysakerelva), Vidar Berget (Alna). **Varamedlemmer:** Frithjof Funder (Ellingsrudelva), Harald Lundstedt (Gjersjøelva), Ida Elisabeth Hvoslef (generell), Ulf Fredriksen (generell), Odd Solvang (Hoffselva), Bjørg Schüssler (Mærradalsbekken). **Rådgivergruppe med møterett:** Thor Holtan-Hartwig, Sigurd Tønsberg og Karsten Sølve Nilsen. **Kontakter for fiskeinteressene:** Hjalmar Eide og Knut Vadholm. **Kontakt for vellene:** Eivind Bødtker. **Valgkomiteen:** Frithjof Funder, Trine Johnsen og Ingrid Marie Nissen.

Mer informasjon om Oslo Elveforum på foreningens hjemmesider som lettest nås som link fra **www.ostensjovannet.no**.

Fra Kirkeskogen er det flere steder god utsikt vestover. Her et gløtt mot Abildsø gård på vestsiden av Østensjøvannet.

KIRKESKOGEN
EN DEL AV "URNATUREN" I OSLO-OMRÅDET

I serien om natur- og kulturkvaliteter ved de ulike delområdene i Østensjøområdet miljøpark har vi kommet frem til Kirkeskogen. Artikkelen bygger på Statusrapport fra juni 2007, forvaltningsplanens del 1. Delområdet er benevnt felt 22 og 23 på kart over Østensjøområdet miljøpark.
***Reguleringsstatus:** spesialområde – naturvernområde. **Naturtyper:** rik edelløvskog (lind- og askeskog), hagemark, sørvendt berg og rasmark.*

TEKST **TOR ERIK BRANDRUD** - *Forsker ved NINA*
FOTO **LEIF-DAN BIRKEMOE**

Terrenget består av knauser, skrenter med oppsprukket, rike amfibolitt-benker, og rasmark-blokkmark under. Dette er en av de nordligste utpostene av rik lindeskog på Østlandet, med potensiale for mange rødlistearter. Det er god grunn til å anta at skogområdet er en flere tusen år gammel restforekomst fra den gang havet trakk seg tilbake.

Beliggenhet, historie, naturgrunnlag og inngrep

Kirkeskogen (Kirkeskauen) er den vestvendte åsen fra Bøler mot Østensjøvannet. Området begrenses i nord av bebyggelsen i Jøranstien, i øst av bebyggelsen i Protonveien, Bølertunet Sameie og Bøler kirke, i sør av felt 21 i Østensjøområdets Miljøpark (boligfeltet "Østensjøenga" mellom Eterveien og General Ruges vei) og i vest under brattskrenten mot rekkehusene i Eterveien/Østensjøveien. Området har stor landskapsmessig betydning. Terrenget består av knauser, skrenter med oppsprukkede, rike amfibolittbenker, og rasmark-blokkmark under. I de rikeste partiene er det også et tynt lag med marin leirjord (gjerne blandet med skredjord).

I sør reiser Bøler kirke seg med klokketårnet mot Kirkeskogen – derav navnet. Her det nye tårnet. Ny kirke og nytt klokketårn under bygging.

Vegetasjon og planteliv

Lokaliteten har meget rik og velutviklet lind-ask-hasseldominert edelløvskog. Et svakt søkk nokså langt sør utgjør et rikt kjerneområde. Her er det noe steinete, med tynt dekke av løsmasser, og med rike fuktsig. Ask dominerer i tresjiktet, til dels med store trær. Det er mye hassel i busksjiktet. I nedre del er det en nord-sydgående amfibolittrygg med oppsprukket berg som stikker opp hist og her, og i dette partiet er det også flere flerstammete, til dels grove linder (inkludert en trolig hul, grov lindesokkel) og noen meget grove hasselkratt med mye død ved. En stor alm står under en bergvegg høyere opp. I busksjiktet er det innslag av krossved og leddved.

Undervegetasjonen i dette partiet er meget rik, med stedvis mye liljekonvall og andre lågurter, samt kravfulle arter som firblad, krattfiol, kratthumleblom, skogsvinerot, storklokke, kranskonvall og hundekveke. Den uvanlige nesleklokke skal også ha en utpostlokalitet i liene her, og fagerklokke forekommer også, dessuten den uvanlige mattestarr (Wesenberg 1995).

Nord for dette er det i nedre del et større svabergområde og utsiktspunkt med fattigere furu-ospeskog og tørrberg. Herfra og nordover er det berghyller og rasmark med velutviklet lindeskog. Her sitter det til dels meget grove, flerstammete linder på små, oppsprukkede amfibolitt-berg og i grov blokkmark under. Enkelte trær har hule sokler. Det er innslag av hasselkratt, selje, bjørk og grov hegg. Et svakt sig har med innslag av gråor-askeskog, samt enkelte grove graner, én kjempe på minst 80 cm i diameter. Under berghengene og i blokkmarka er undervegetasjonen glissen, rik til middels rik, med lågurtarter (liljekonvall, fingerstarr, hengeaks), mye ormetelg, litt maurarve, stankstorkenebb og på tørr skredjord også mye lundrapp. På de rike bergveggene vokser de kravfulle bregnene svartburkne og skjørlok (ett sted), samt kravfulle mosearter (putevriemose m. fl.) I nordenden flater terrenget noe ut igjen, og det er rik, blandet edelløvskog med lind, ask, spisslønn, osp, bjørk og selje, og innslag av større almetrær i tilknytning til fuktsig. Flere ospelæger forekommer. ▸▸

I nedre del av Kirkeskogen er det en nord-sydgående amfibolittrygg med oppsprukket berg som stikker opp. Amfibolitten er ofte granatførende, som her.

Undervegetasjonen er frodig, med mye liljekonvall, fingerstarr, knollerteknapp, gjerdevikke, skogkløver og forekomster av kantkonvall. Helt i nord står det tre eiketrær ned mot veien (fragment av rik lågurteikeskog). Nær bebyggelsen er det flere steder en del skvallerkål i skogbunnen.

Øvre del av Kirkeskogen, oppå mer eller mindre skrånende platå over brattskråningen, er preget av mye svaberg, med litt, rike marine sedimenter innimellom. Sedimentene gir en stedvis rikere lågurtfuruskog med hassel. Én, middelstor eik er registrert. Mye av denne delen er åpen ungskog av osp og bjørk med hassel, stedvis av ganske rik, liljekonvalldominert lågurttype. Busksjiktet er ganske velutviklet, bl.a. med forekomst av rognasal og rosebusker (kanelrose, steinnype). Tørrbergvegetasjonen her er gjennomgående av fattig bergkvein-tjæreblom-type.

Helt i sør danner Bølerbekken en liten kløft med fuktige mosebergvegger og litt svartor- og gråorsumpskog langs bekken. Til sammen er hele 113 plantearter påvist i området, noe som er et meget høyt tall til å være et skogsområde.

Sopp, lav og mose

Det ble foretatt en soppregistrering i 2004 (relativt dårlig soppsesong). Det ble da registrert et 40-talls arter, inkludert flere indikatorarter som tilsier at lokaliteten huser en artsrik, kravfull flora av jordboende sopper. Det ble registrert 3 rødlistede arter (oppdatert etter rødlista 2010); grånende seigsopp (*Marsmius wynnei*; NT), sølvslørsopp (*Cortinarius urbicus*; NT), svartspettet musserong (*Tricholoma atrosquamosum*; NT ; flere forekomster). Det ble videre registrert regionalt sjeldne, varmekjære arter som panterfluesopp (*Amanita pantherina*) kameleonkremle (*Russula risigallina*), svovelmusserong (*Tricholoma sulphureum*) og hasselskrubb (*Leccinum pseudoscabrum = L. griseum*). Ut i fra registreringen i 2004, samt erfaring med tilsvarende amfibolittlindeskoger andre steder, antas det at lokaliteten huser mer enn 10 rødlistearter av sopp, og utgjør trolig den viktigste lokaliteten for rødlistede sopper i Østensjøvannområdet. De gamle edelløvtrærne med sprekkebark (særlig almetrærne) har en velutviklet epifyttflora av moser og lav (ikke nærmere undersøkt).

Virvelløse dyr

Områdets fauna av virvelløse dyr er relativt lite kjent. Trolig er imidlertid dette en av de aller rikeste insektslokalitetene i området, med kontinuitetsskog med gammel, hul lind og grove, dødved-rike hasselkratt. Det ble foretatt en fellefangst i 2004, men det ble fanget forholdsvis lite materiale, antageligvis hovedsakelig pga. dårlig svermesesong (A.Sverdrup-Thygeson, pers. medd.). De tidligere rødlisteartene *Anobium nitidum, Bibloporus minutus* og *Quedius brevicornis* er påvist i området (Ødegaard m. fl. 2005). Førstnevnte er også registrert på Abildsø-siden av vannet, mens de to sistnevnte er nye for Østensjøvannområdet. Videre ble de to regionalt sjeldne billeartene *Microrhagus pygmaeus* og *Synchita humeralis* også registrert i felle-materialet.

Fugl og pattedyr

Det er en meget høy tetthet av hekkende småfuglarter (sangere, finkefugler, meiser, og småtrost). Det forekommer også spetter her. Rådyr påtreffes ofte i området.

Verdivurdering for Naturtypekartlegging

Svært viktig (A-område)

Området er gitt høyeste verdivurdering pga. forekomst av velutviklet, rik lindeskog, samt rik, velutviklet askeskog. Dette er en av de nordligste utpostene for rik (på amfibolitt-berg) lindeskog på Østlandet, med potensiale for mange rødlistearter. Lindeskogen her på Bøler har en utforming og økologi som gjør at det er god grunn til å anta at dette er en flere tusen år gammel restforekomst (relikt) fra varmetida, som har forandret seg lite siden den gang. Lokaliteten representerer således ***et ekstremt kontinuitetselement*** *i skogslandskapet rundt Østensjøvannet, - en bit av* ***"urnaturen"*** *i Oslo-området.*

Trusler/aktuell skjøtsel

Lokaliteten er omkranset av boligfelt og veier på alle kanter, og tatt beliggenheten i betraktning, synes lokaliteten lite påvirket. Kantområdene kan imidlertid være utsatt for inngrep og slitasje, som kan representere en trussel for det sårbare mangfoldet (f.eks. er det nylig hogd en lind ovenfor veien i sør). Videre kan lokaliteten være utsatt for felling av trær med tanke på at man skal få bedre utsikt. Dumping av hageavfall kan også være et problem. Den nedre, lindedominerte del av lokaliteten bør få utvikle seg fritt. For å begrense utskygging og surt strøfall i edelløvskogen, og for sikkerheten til boligfeltet under, bør det tas ut noen kjempegraner nederst i nordre delen. Større eiker kan med fordel fristilles.

Krattfiol, en av de 113 plantearter som er påvist i området.

Dammens beliggenhet gjør at det er rolig i området. Dammer i kulturlandskapet er helt korrekte med tanke på økt biologisk mangfold. Her er sjansene store for å få tilbake vannplanter knyttet til ferskvanndammer, amfibier og kanskje til og med hekkende vannfugl som trenger ro.

GAMMEL GÅRDSDAM PÅ ABILDSØ GJENSKAPT

TEKST **FINN ARNT GULBRANDSEN**
FOTO **LEIF-DAN BIRKEMOE**

På 1800-tallet lå det en gammel gårdsdam på jordene rett syd for stallen på Abildsø gård. I ØVV har vi lenge lekt med tanken på å forsøke å gjenskape denne dammen. Historisk sett ville dette være helt riktig. Beliggenheten gjør at det er rolig i området. Dessuten er dammer i kulturlandskapet det helt korrekte med tanke på økt biologisk mangfold. Her er sjansene store for å få tilbake vannplanter knyttet til ferskvanndammer, amfibier og kanskje til og med hekkende vannfugl som trenger ro. Arter som horndykker og dvergdykker vil neppe finne seg til rette ved Østensjøvannet der det aldri er ro å oppdrive. Tankene våre tok vi derfor opp med lederen av Stiftelsen Abildsø gård, Asgeir Føyen. Merkverdig nok hadde også han tenkt på å rehabilitere dammen, riktignok ut fra et helt annet ståsted. Diskusjonen ble derfor ikke spesielt lang. Dam skulle det bli. En rask befaring fortalte oss at her stod vannet naturlig høyt. Det var faktisk allerede tendenser til dam. Naturlig nok var den gamle dammen gjengrodd med gamle aske- og seljetrær. Sist høst ble disse felt og ryddet av staben på gården, men dessverre kom kulda så fort og brutalt at gravingen måtte utsettes til i vår. ØVV betalte for leie av gravemaskin og Asgeir utførte gravingen.

Overraskelsen var stor da gravemaskinen kom borti gamle hule trestokker som var lagt i bakken for vannføring. Hvor gamle disse rørene er, må dateres med moderne metoder.

Uansett blir det artig å få vite mer om dette funnet.

Leire fra dammen i det gamle leiruttaket nord for gårdsanlegget ble benyttet til å tette bunnen. Slik ble også denne dammen gjort litt større. Tiden tillot ikke at dammen ble stor nok, men det er en svært god start. Et vannspeil med en øy er blitt en realitet. Neste sesong utvides dammen med nok en øy. Det skal bli spennende å se om det er mulig å få litt uvanlige vannfugl til å hekke her. Vi har stor tro på at tiltaket vil gjøre kulturlandskapet mer spennende. Spesielt med tanke på den sjeldne storsalamanderen som faktisk er observert på Tallberget to ganger de siste årene. Den er det også plass til i den nye gårdsdammen i leiruttaket. Hvilke planter som kommer til å trives i disse nye anleggene, vil naturen selv finne ut av.

Vi kommer tilbake med rapporter.

Nordflaggermus i fart.

FLAGGERMUS GNAGER IKKE

I flere år har Østensjøvannets Venner og Norsk Zoologisk Forenings flaggermusgruppe hatt et godt samarbeid rundt flaggermus ved Østensjøvannet. Dette er starten på en serie artikler der vi skal presentere flaggermus i Norge. Vi vil derfor først starte med en kort innføring i hva slags dyr flaggermus er, og litt kort om det som er felles for de flaggermusartene vi har her til lands.

TEKST **KARI RIGSTAD**
FOTO **JEROEN VAN DER KOOIJ**

I tillegg til denne korte presentasjonen, kan dere lese mye om flaggermus på Norsk Zoologisk Forenings hjemmeside: **www.zoologi.no/flmus.**

12 arter i Norge
Flaggermus er pattedyr. På verdensbasis er de delt i to ordner; småflaggermus og storflaggermus. De som lever i Norge er småflaggermus, og vi har 12 arter. Flaggermus er de eneste pattedyrene som har en aktiv flukt, i motsetning til noen få som har en glideflukt. De har en tynn hud som er spendt opp mellom fingrene, ned til benet, ned til halen, opp til det andre benet og til slutt opp til den andre armen og hånden. På den måten har de en omtrent kontinuerlig flygehud rundt mesteparten av kroppen.

Lever utelukkende av innsekter
En vanlig misforståelse blant folk, er at flaggermus er gnagere som storformerer seg i våre hus. Flaggermus i Norge lever utelukkende av innsekter og gnager ikke eller lager bol i hus. De kan etablere seg i hus for å sove og for å pleie sitt avkom. Vanligvis får de kun én unge i året, men tvilling- og trillingfødsler kan forekomme også hos flaggermus, som hos oss mennesker. De kan dessuten bli ganske gamle, opp til 30 år, men gjennomsnittet ligger nok rundt 4–5 år.

Alle de norske artene går i dvale om vinteren (fra ca. slutten av september til starten av mai). Dette er fordi de ikke finner nok mat om vinteren.

I løpet av de 6–7 månedene dvalen varer spiser dyrene ingenting, men de våkner regelmessig for å drikke, enten fra vannkilder på stedet, eller ved å slikke kondens fra pelsen. Opp til en tredjedel av kroppsvekten kan tapes i løpet av vinteren. Mengden som er igjen når vårens insekter begynner å fly er ofte kritisk lav, og unødvendige forstyrrelser/oppvåkninger på overvintringsplassen kan derfor føre til at dyrene dør av energimangel.

Ynglekolonier
Etter dvaleperioden etablerer hunndyrene ynglekolonier. Koloniene ligger ofte i relativt trange hulrom, bl.a. i hule trær, i murer, broer, fjellsprekker eller bolighus og andre bygninger. Ungene fødes som oftest i begynnelsen av juni, og er da blinde og pelsløse. Etter 3–5 uker kan de fly, og starter da jakttrening sammen med sin mor. Når de er 4–6 uker kan de jakte på egenhånd.

Vi opplever ofte at folk som har flaggermus i huset er bekymret for utøy og sykdommer. Som alle andre dyr (og planter) har også flaggermus parasitter, både på og inne i kroppen. Noen er tilfeldige gjester, men flesteparten er spesifikke for én eller noen få flaggermusarter. Ektoparasitter, eller parasitter som befinner seg utenpå flaggermusene, utgjøres i hovedsak av midd, lopper og flaggermusfluer, men også en nebbmunn som er i slekt med veggdyret kan påtreffes. I all hovedsak er dette dyr som ikke klarer å overleve lenge på mennesker.

Sykdommer
Av sykdommer opplever vi at mange er redde for rabies. Europeiske flaggermus kan bære en type rabiesvirus (kalt European Bat Lyssavirus 2, eller EBL2), men dette er foreløpig ikke påvist i Norge. Rabiesinfiserte flaggermus blir uansett ikke «rabiate» slik andre pattedyr med vanlig rabies blir, de blir snarere dorske og gjemmer seg bort, og utgjør således vanligvis ingen trussel mot mennesker.

Flaggermusmottak
Norsk Zoologisk Forening, ved Jeroen van der Kooij, drifter også et flaggermusmottak. Her kan man henvende seg dersom man har funnet en flaggermus som ikke har det helt bra. Dyr som kommer inn til flaggermusmottaket vil få en sjekk for eventuelle skader. Skadede dyr vil i samråd med veterinær bli vurdert og behandlet. Flaggermusunger blir fostret opp med spesialmelk. Svekkede dyr vil bli tatt hånd om, slik at de kan komme seg på vingene igjen. Når dyrene er i form igjen vil de fortest mulig bli satt fri på funnstedet. Dyr som kommer inn på vinterstid får, etter at nødvendige fettreserver er bygd opp, mulighet til å fortsette dvalen. Om våren vil også disse bli satt fri igjen der de ble funnet.

Med flaggermusdetektor i den ene hånden og lommelykt i den andre kan man observere flaggermusens flukt. I flaggermusdetektoren minner lydene mest om en slags urytmisk bobling eller drypping. Foto: Leif-Dan Birkemoe.

Fredet
Alle flaggermus i Norge er fredet, og man har ikke lov til å forstyrre dem på yngleplass eller overvintringsplass. I helt spesielle tilfeller kan det søkes til Fylkesmannen om tillatelse til fanging, flytting eller liknende av kolonier, men dette er sjeldent nødvendig. Ta heller kontakt med oss, så kan vi gi deg gode råd og verdifull informasjon.

Nordflaggermus - *Eptesicus nilssonii*
I denne første artikkelen vil starte med å beskrive den vanligste arten i Norge, nordflaggermus. Dette er også den arten vi finner desidert flest av rundt Østensjøvannet.

Dette er vår klart vanligste flaggermus. Den er registrert i alle landets fylker, og er den eneste norske arten som yngler nord for polarsirkelen. Den kan kjennes igjen på de gyllene hårspissene, litt kremgul buk, mørke til svarte butte ører, og gul flekk ved basis av øret. Huden er generelt mørk på armer og i ansikt.

En unge pr. kull
Denne arten er en av dem vi finner hyppigst i hus, men den har som oftest veldig fåtallige ynglekolonier. Her er det gjerne snakk om ikke mer enn 10–60 hunner. Ynglekolonier dannes i april, og i månedsskiftet juni/juli fødes ungene. For denne arten er én unge pr. kull det aller vanligste. Når disse er 4–6 uker gamle er de flygedyktige og begynner å være med ut på jakttrening om natten. Rundt august/september forlater alle dyr ynglekolonien, og helt avhengig av temperatur og mattilgang går de inn i vinterdvale i oktober/november. Nordflaggermus er en vanlig art å finne i dvale i gruver og grotter. I dvale henger de vanligvis kun én og én, men danner en sjelden gang mindre grupper.

Jakter i nesten all slags vær
I sommermånedene er nordflaggermusa ofte den første arten som dukker opp når skumringen kommer. De er ute og jakter i nesten all slags vær, og er også gjerne de siste som går og legger seg på morgenkvisten. Det er mulig at dette er tilsynelatende, og at det henger sammen med at arten er så vanlig, og at vi derfor ofte observerer den. Flukten er rask, 5–10 meter over bakken, ofte delvis i åpent landskap, og delvis innimellom trær, langs vassdrag, langs skogkanter og parker. Som alle de norske flaggermusene, lever nordflaggermus kun av insekter, og 30–80 % av dette kan være tovinger (f.eks. fluer og mygg). For å kunne høre nordflaggermusas jaktlyder, trenger man et apparat som kan tolke ultralydsignaler, en flaggermusdetektor. Arten høres da best på rundt 32 kHz, altså utenfor vårt hørbare nivå. Mennesker med normalt god hørsel kan til sammenlikning høre opp mot ca. 20 kHz. I flaggermusdetektoren minner lydene mest om en slags urytmisk bobling eller drypping. Lyden kan likne på en annen arts lyd, skimmelflaggermus, men den ligger på ca. 27 kHz og har en litt tregere rytme.

Når man vandrer rundt Østensjøvannet en varm og insektrik sommerkveld, treffer man på flere arter av flaggermus. Disse skal du få høre mer om i senere artikler. Du kan også møte opp på vår årlige flaggermusnatt, som foregår i slutten av august. Annonsering av nøyaktig dato for årets tur kommer senere.

I det ulendte terrenget er det bygget en spektakulær hengebro og bordgang langs Alna.

ALNASTIEN – ÅPNET

NESTE STI – FRA ALNA TIL ØSTENSJØVANNET?

Miljø- og utviklingsminister Erik Solheim og byråd for byutvikling Bård Folke Fredriksen åpnet mandag 16. mai den nye turveien langs Alnaelva gjennom Svartdalen. Dermed er siste del av Alnastien fra marka til fjorden åpnet. Samtidig ble det åpnet en ny park på Bryn mellom turveien og Alna på høyde med Vegdirektoratet.

AV **LEIF-DAN BIRKEMOE**

Gjennom fem år har Friluftsetaten i Oslo gjennomført mer enn ti prosjekter for å skape sammenheng i Alnastien fra markagrensen til Middelalderparken i Gamlebyen. Miljøverndepartementet og Oslo kommune har gitt betydelige midler til prosjektet gjennom Groruddalssatsingen. Fortsatt er det flere steder hvor elva ligger i rør under bakken. Målet er at mest mulig av Alnaelva, inkludert sidebekker, skal være åpnet innen 2020.

Forbindelse mellom Alna og Østensjø miljøpark?

Blant sidebekkene er det Østensjøbekken som her har en mulighet for åpning med turveifølge fra Bryn til Øtensjøvannet. - Gjenåpning av elver og tilrettelegging av fine turområder på langs og på tvers er en viktig del av Groruddalssatsingen, sa miljø- og utviklingsminister Erik Solheim ved snorklippingen. Og da må vi kunne håpe at det både finnes en praktisk løsning og at nødvendige midler bevilges til forbindelsen mellom Alna miljøpark og Østensjøområdet miljøpark.

80 millioner til turveier og parker

Byggingen av turveien i Svartdalen startet høsten 2009 og har kostet om lag 12 millioner kroner. Totalt har Miljøverndepartementet og Oslo kommune investert om lag 80 millioner kroner gjennom Groruddalssatsningen i oppgradering av turveier og parker langs Alnastien.

Spektakulær turvei

Gjennom Svartdalen er Alnastien lagt i svært bratt og vanskelig terreng, men turveien er universelt utformet og lett tilgjengelig for syklister, rullestolbrukere og barnevogner. I det ulendte terrenget er det bygget en spektakulær turvei på en bordgang og en vakker hengebru som snor seg langs Alna.

På Bryn er det bygget en ny park hvor det tidligere var parkeringsplass på en gammel industritomt mellom turveien og Alna.

Her blåser Rune Aanderaa 100 bittesmå papirbiter ut i luften over overheaden. På skjermen viste han hvor vanskelig det kan være å finne fram til disse oppdelte favorittområdene (sirklene).

BIOLOGISKE SAMMENHENGER

Å overvære et godt foredrag er en berikelse. Rune Aanderaas årsmøteforedrag 29. mars 2011 var nettopp det. En berikende opplevelse både fordi Rune fikk trukket linjene helt tilbake til hvorfor vi holder på med vår innsats for natur, og i tillegg er han en engasjerende taler som makter å fange tilhørerne.

TEKST **AUDUN BREKKE SKRINDO**
FOTO **LEIF-DAN BIRKEMOE**

Ved hjelp av gode eksempler helt fra sin egen oppvekst og til topp internasjonal forskning trakk han fram virkelige kremeksempler på biologiske sammenhenger som burde få enhver til å kaste det de har i henda og begynne å gjøre en innsats for naturen omkring oss. Han tok oss med til Asker hvor vi hørte om dvergspetten og hvordan fjerning av selv små skogholt kunne medføre at den ble helt borte. Eksemplene underbygde på en bra måte hvordan vi dessverre både med vitende og vilje, og mange ganger helt uvitende, bygger ned biomangfoldet i naturen bit for bit. Men samtidig viste Rune hvordan vi likevel bør holde motet oppe og ikke gi etter for motløshet. Natursaken trenger engasjerte forkjempere som tror på den saken vi står for.

100 bittesmå papirbiter

Selv den gode, gamle overheaden fikk ikke stå i fred for Rune Aanderaa. Når menneskeheten stykker opp naturen rundt seg ved sine inngrep, vil andre organismer oppleve oppstykkingen på den måten at deres egne favorittområder forandres fra store sammenhengende områder til bittesmå øyer i landskapet. Overheaden ble sammenlignet med en slik øy når Aanderaa blåste 100 bittesmå papirbiter ut i luften over den. Han viste oss svart på hvitt (på veggen) hvor vanskelig det kan være å finne fram til disse oppdelte favorittområdene. Noen ytterst få papirlapper fant veien til lysplaten og kastet sine megetsigende skygger ut i salen. Et genialt pedagogisk grep, som salen satte stor pris på. Da vi vandret ut i marskvelden hadde alle som var tilstede fått en skikkelig oppsving og iver etter å befeste Østensjøområdet miljøpark som en magisk og livgivende øy i det ellers ødelagte landskapet.

SNØBRØYTING TIL BESVÆR

AV **LEIF-DAN BIRKEMOE**

Det er sjelden at kanalen mellom Østensjøbroen og erosjonsterskelen mot Bogerudmyra fryser helt igjen. Det skjedde i vinter. Kombinasjonen kulde og uoppmerksom snødeponering fra en kommunal etats entreprenør førte til at snøen på broen ble lempet ned på turveien og kanalen. Store blokker med is og snø tettet effektivt igjen forbindelsen ut i vannet. Resultatet ble at endene som i kuldeperioder holder til i den åpne råken under broen måtte finne annet oppholdssted, de fleste ved utløpet av Bølerbekken. I tillegg ble turveien i perioder vanskelig å forsere. Mange reagerte skarpt og kontaktet Miljøvernavdelingen hos Fylkesmannen, Samferdselsetaten og Friluftsetaten i et forsøk på å avklare ansvaret for fadesen. Det mest synlige tegn på at kanalen frøs igjen var at folk som mater fugler nå kastet hele plastposer av brød ut på isen i et håp om å få fuglene tilbake. Dette var ingen god løsning, bare forsøpling.

Kanalen mellom erosjonsterskelen og Østensjøvannet frøs igjen.

I litt kjølig vintervær hadde Østensjøvannets Venner sin årlige stand for markering av Minna Wetlesen på vestsiden av Østensjøvannet. Fra venstre Paul Fekjær, Tore Nesbakken og Liv Sommer Holmen. Foto: Leif-Dan Birkemoe.

Tove H. Andersen annonserte for Sothøna. Foto: Solfrid Therese Nordbakk.

MINNA-DAGEN 2011

Minna Wetlesen 1821-1891

Anette Wilhelmine (Minna) Wetlesen, f. Bülow er kjent for sitt store engasjement for unge piker. Hun startet Europas første husholdningsskole på Abildsø gård i1865. Her fikk unge kvinner fra distriktet opplæring i godt husstell.

Abildsø var i annen halvdel av 1800-tallet et skolesenter der brødrene Nils og Fredrik Wetlesen (Minnas mann) drev landbruksskole. Nils døde i 1863 og landbruksskolen ble deretter avviklet. Etter dette viet Minna sin tid til opprettelse og drift av husholdningsskolen. Mye av hennes kunnskap er nedfelt i boken hun fikk utgitt: Husholdningsbog for unge Husmødre i By og Bygd.

Bysten av Minna Wetlesen på Abildsø skole (2001) er utført av kunstneren Ferdinand Wyller, og er finansiert bl.a. med støtte fra Østensjøvannets Venner.

Minna Wetlesens Husholdningsskole åpnet 17. mars 1865, og Østensjøvannets Venner ønsker å holde hennes minne levende ved en årlig markering. Vi er ved publikumsbrygga søndag 13. mars fra 12-15.

Oppslag til Minnadagen 13. mars 2011

Byrådsleder Stian Berger Røsland og miljø- og utviklingsminister Erik Solheim klipper med hver sin saks – blå og rød.

LEIRFOSSEN I GRORUDDALEN ÅPNET

AV **LEIF-DAN BIRKEMOE**

Leirfossen i Alnaelven ble lukket for 40 år siden på grunn av forurensing. Elva ble lagt i rør og fossen stengt bak en betongvegg. Arbeidet med gjenåpningen av Leirfossen har vært et samarbeid mellom Friluftsetaten, Samferdselsetaten og Vann- og avløpsetaten. Prosjektet har kostet rundt 19 millioner kroner. Nå er Alna ren igjen. Derfor gjenåpnes fossen.

Miljø- og utviklingsminister Erik Solheim og byrådsleder Stian Berger Røsland stod for den offisielle gjenåpningen, en av Oslos flotteste fossefall, onsdag 27. april.

– Dette er et viktig skritt i riktig retning, her tar man vare på det gamle, samtidig som man fornyer seg, sa Erik Solheim. Nå fremstår Leirfossen med sine 15-16 meters fall i full prakt til glede for hele Oslo befolkning. Miljø og utviklingsministeren fremhevet spesielt nylig avdøde Terje Noreide i Vann og avløpsetaten. – Han var en visjonær som så hvordan dette kunne bli og som også hadde praktisk gjennomføringskraft. Når vi ser den flotte fossen i dag, viser den at slike tiltak virker, sa Solheim.

– Dette er en ny perle, til glede for hele Oslos befolkning, sa Berger Røsland. Han fortalte også om Groruddalssatsingen som er et samarbeid mellom Oslo kommune og Staten i perioden fra 2007 til 2016.

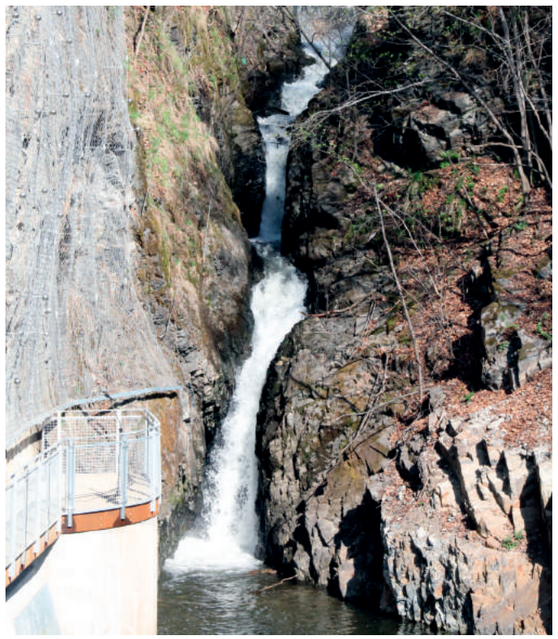

Fossen kan kanskje bli en "turistattraksjon".

En av de sjeldne naturtyper er tørrengene på Abildsø gård. Området har islett av "natt og dag".

NATURARVEN KAN VI ALDRI ERSTATTE DEN KAN VI BARE TA VARE PÅ

Om truete arter og biomangfoldet i Østensjø miljøpark. Hva betyr området for oss?

TEKST **FINN A. GULBRANDSEN**
FOTO **LEIF-DAN BIRKEMOE**

Høsten 2010 forelå den nye offisielle norske Rødlista for arter. Den er utarbeidet etter retningslinjer for rødlisting laget av "Den internasjonale naturvernorganisasjonen" (IUCN) og omfatter truete og nær truete arter i norsk natur. Lista deler de utsatte artene i kategoriene, – kritisk truet, sterkt truet, sårbar og nær truet. De tre førstnevnte kategoriene er klassifisert som truete arter. I gjennomgangen av listene sammenholdt med funn fra Østensjøområdet, har vi for enkelthets skyld også tatt med sistnevnte kategori. I tillegg omfatter lista arter som er utdødd.

Kjempestarren er den mest sjeldne karplanten.
Den finnes bare på et håndfull steder i landet, her fra Bogerudmyra.

Gjennom tidene er hele 142 rødlistearter påvist i og rundt vannet iht. 2010-lista. Nesten alle er påvist etter 1990. 3 pattedyr-, 58 fugle-, 53- insekts-, 11 karplante- og 7 sopparter er rødlistet. Resten fordeler seg på de øvrige organismegruppene.

Østensjø miljøpark er drøye 1,5 km² stort. Dette er lite i naturfaglig sammenheng. Til sammenlikning er Nordre Øyeren naturreservat 35 ganger så stort. Begge områdene er kjent for stort biologisk mangfold. Det må likevel sies å være overraskende at det er påvist såpass mange truete arter i vårt område. Det har store naturkvaliteter og er et nasjonalt verdifullt naturlandskap med tilhørende meget rikt og til dels sjeldent og særpreget biomangfold (Brandrud 2007).

Nye arter for Norge
I fjor gjennomførte entomologene Lars Ove Hansen og Geir Sørli en mindre insektundersøkelse ved vannet. Det ble påvist flere nye arter for Norge. Disse resultatene er så ferske at de ikke ble tatt i betraktning i rødlistearter som omtales her.

Sjeldne naturtyper
Det er registrert 15 kategorier her av ***verdifulle naturtyper***. Vi nøyer oss med å nevne noen.

Rik kulturlandskapssjø
- **Østensjøvannet** m/våtmark. Bunndyrforholdene er spesielle. De er kjent utenfor landets grenser. På 1960-tallet hadde vannet verdens største bunndyrtetthet. Sannsynligvis er fortsatt tettheten i Europas førstedivisjon.
- **Bogerudmyra** med dammer og fuktenger.

Rik edelløvskog
- **Kirkeskogen** består av kontinuitetsskog – en bit av urnaturen i Oslo.
- **Almedalen** ved Østensjø gård har også helt spesielle forhold som gir grunnlag for spennende arter. Dalen ble fredet etter kulturminneloven sammen med Østensjø gård.

Naturbeitemarker
- **Abildsø gård** m/ tørrenger, hagemark og kantkratt.

Sørvendt berg/rasmark
- **Oppsalskrenten** m/ kantkratt

Dammer
- **Vadedammen** m/fuktenger

Etter hvert vil disse naturtypene bli vektlagt av Direktoratet for naturforvaltning gjennom avsatte midler til skjøtsel.

Sjeldne arter
Østensjøvannet er kjent som en av landets beste flaggermusbiotoper. De aller fleste av landets arter er observert. *Skjegg- og skimmelflaggermus* er de mest sjeldne artene. Se artikkel om flaggermus annet sted i bladet.

Tre av fugleartene observert ved vannet er kritisk truet. Av disse er det *knekkanda* man ser oftest. I mai i år ble *åkerrikse* observert ved vannet. Det er første gang siden 1949 den er påvist her. I skrivende stund er dette den eneste observasjonen i Oslo og Akershus. I tillegg er 8 arter sterkt truet.

Alle blomsterengene og kantsonene rundt vannet gir livsgrunnlag for mange insekter. Av blomsterfluer er det påvist hele 93 arter, hvilket antakelig er det meste for et område i Norge. Sjøli, slåtteeng på vestsiden av vannet, er den eneste kjente norske lokalitet for *nordisk glansblomsterflue*. Denne og flere andre "Østensjøarter" er sterkt truet. Et titalls insektsarter er sterkt truet. Av disse nevnes sommerfuglen brungult neslefly.

Kjempestarren den mest sjeldne karplanten. Den finnes bare en håndfull steder i landet. Vasstelg, myrtelg og trollnype er også sterkt truet.

Skarlagenskjermsopp er funnet bare to steder i Norge. I Almedalen ble den først oppdaget. Soppen er for øvrig også sjelden i Europa. Ytterligere en art er sterkt truet. Det ble i 2010 påvist en lavart som ikke er funnet i Norge siden 1850 – tallet.

Høsten 2010 forelå den nye offisielle norske Rødlista for arter. Den er utarbeidet etter retningslinjer for rødlisting laget av "Den internasjonale naturvernorganisasjonen" (IUCN) og omfatter truete og nær truete arter i norsk natur.

Rekruttering til forskning
Østensjøområdet benyttes flittig av Osloskolen til undervisning. Gjennom besøk skaffer hundrevis av Oslobarn seg kunnskap hvert år. Høgskolen i Oslo og Universitetet benytter også vannet til undervisning. Resultatet helt fra 1950-tallet og fram til i dag viser seg for eksempel på ekspertgruppene som har laget rødlistene. Mange av navnene på ekspertene kan på en eller annen måte knyttes til Østensjøvannet. Området har derfor stor betydning for rekruttering til forskermiljøet innen biologi. Denne rekrutteringen kan bidra til en bedre forvaltning av norsk natur og forskning som er avgjørende betydning for oss.

Østensjøområdet – stor betydning for bydelens identitet
Vi vet også fra forskningen at området kan betraktes som en øy. Miljøparken har bebyggelse på alle kanter. Det er derfor viktig at denne øya er ***størst mulig*** og at eksisterende korridorer til nærliggende naturområder tas vare på. Ekspertene bak rødlista forteller oss at det er ***menneskene*** som utgjør den største trusselen mot biomangfoldet. Det trenger stor plass.

Spesielt i Oslo og Akershus er nedbygging av naturområder en fare for mangfoldet. Det er derfor ikke flere arealer å gi bort rundt vannet. Østensjøområdet er kjent utenfor landets grenser på grunn av naturmangfoldet og beliggenheten midt i byen. Bydelen har tatt navnet etter området. Det betyr at Østensjø har gitt alle innbyggere ***identitet og stolthet***. Det har vært et uttrykt politisk mål at tap av biologisk mangfold skal stanses innen 2010.

Skal dette flotte kulturlandskapet rundt vannet fortsatt huse et stort biologisk mangfold med mange rødlistearter, må byens politikere forstå at det må bevilges mer penger til skjøtsel i dette nasjonalt viktige område. Det fortjener Oslos befolkning.

Det var stor interesse for bunndyr i akvariet hentet opp fra Østensjøvannet.

BYDELSDAGEN 2011

AV **LEIF-DAN BIRKEMOE**

Poster med aktiviteter av mange slag stod utplassert rundt Østensjøvannet søndag 29. mai. Vi nevner Østensjø kunstforening med kunstmaling for barn, Østensjø husflidsforening stilte opp med sine varer og ferdigheter, Brit Grimnes med hesteridning for barn, Oslo Elveforum med demonstrasjon av konduktivitetsmåling av vann fra forskjellige tilløpsbekker og ØVV med stand for fugletitting og stand med bunndyr i to akvarier. Dammuslinger, igler, vannløpere og snegler, for å nevne noen arter, trakk mange turgjengere bort til akvariene for nærmere studium. I tillegg var det en vanlig informasjonsstand. Ti ubemannede informasjonsbukker var satt opp rundt vannet som også trakk interesserte på den folksomme vårdagen.

Gode råd kan fort gi deg bedre råd

Det er alltid klokt å spare. Du velger selv om det er sparing for barn, til ny bil eller en etterlengtet sydentur. Du kan velge mellom en rekke spareformer – fra en enkel sparekonto til aksjefond og pensjonsavtale.

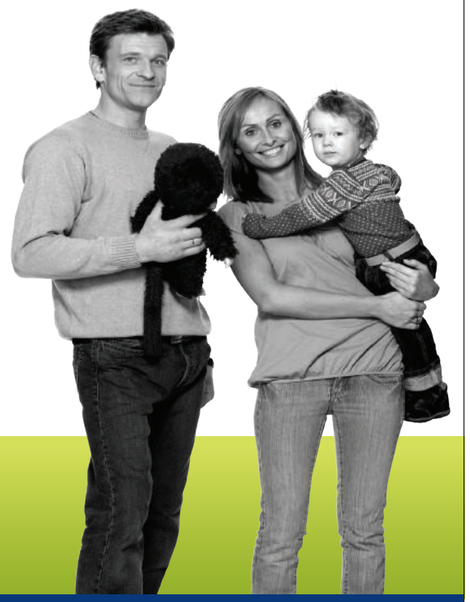

Kontakt oss i dag, så hjelper vi deg i gang.

SpareBank 1 | Tveitasenteret
Telefon 07040 | www.sparebank1.no/tveita

SpareBank 1 OSLO•AKERSHUS

*Sothønas omtale av forfattere som en gang har bodd, kort eller lenge, i området rundt Østensjøvannet er nå kommet til **Oskar Braaten**. Vi lar derfor Cathrine Senje fortelle litt om denne forfatteren:*

CATHRINES HJØRNE

FORFATTEREN OSKAR BRAATEN
– VAR HAN INSPIRERT AV LIVET PÅ OPPSAL?

I vårt eldreuniversitets første år arbeidet en gruppe med bydels- og gårdshistorie. Vi inviterte eldre Oppsal-boere og spurte dem ut. En av dem var Bernt Gulbrandsen, far til Finn Arnt. Han kunne fortelle at Oskar Braaten leide husrom i Oppsalveien 15 omkring 1910. Han leide av en politimann, som het Christiansen, i følge Gulbrandsen.

TEKST **CATHRINE SENJE**

Oskar Braaten bodde i Oppsalveien 15 i et par sommerferier omkring 1911. Foto: Leif-Dan Birkemoe.

Bodde i Oppsalveien 15

I matrikkel for Aker herred 1903 fant jeg konstabel Hagbart Christiansen, men ingen adresse. Det kan være han som leide ut til Oskar Braaten. Finn Arnt Gulbrandsen og hans bror er begge sikre på at Braaten bodde i Oppsalveien 15 i et par sommerferier omkring 1911. Huset finnes ennå, og i dag er det Anne Lindmo med familie som bor der.

Hva kan Braaten ha skrevet på denne tiden? Hans teaterstykke *Ungen* er fra 1911. Kanskje han skrev det mens han bodde på Oppsal? Stykket ble oppført i 1913. Finn Arnt skriver at hans besteforeldre fikk billetter til premieren.

Vi skal komme tilbake til hva som kan minne om Oppsal i det Braaten senere skrev. I datterens biografi fant jeg ingenting. Det var jo også bare i et par sommerferier at de bodde her. De flyttet ofte og bodde lenge på Kolbotn.

Født i Sandakerveien 12

Nå lar jeg Braaten fortelle selv: ”Det første jeg kan huske, det er fra den krokete, koselige delen av Sandakerveien som går fra Sagene skole og opp til Torshovgata …. Jeg har de første minnene mine fra ”Nummer tolv”, det aller minste av de små trehusene i Sandakerveien. Det ørvesle huset ligger en tre-fire meter innenfor fortauet, med en vannpost like innenfor gjerdet…… Så en dag hendte det noe. Mor kom hjem og fortalte at vi skulle flytte, vi skulle ikke bo her lenger. Vi skulle flytte til ”Hjemmet”. ”Skal vi fløtte til ”Hjemmet”? sa jeg og gråt. Jeg må i parentes få opplyse at ”Hjemmet” er en veldig murgård på hjørnet av Sandakerveien og Holsts gate. ▸▸

Det ville være jålete av meg å late som jeg husker alt fra den første tiden jeg bodde i "Hjemmet". Men jeg husker at den leiligheten vi hadde fått nå var så mye lysere enn der vi hadde holdt til før. Vi bodde i tredje etasje med vindu rett ut mot løkka. Og kjøkkenet vårt da, med spring og vask og kjøkkenbenk – ja, vi eide det ikke alene, vi var to familier om å dele det….". Dette er hentet fra boka *Bru over elva*, Aschehoug 1971. Her finner du en innledning skrevet av Robert Grøndahl, Braatens egen skildring "*Fra mine gutteår på Sagene*", 3 noveller, utdrag fra romanen *Ulvehiet* og teaterstykket *Den store barnedåpen*. En fin begynnelse for den som vil ta fatt på dette forfatterskapet!

Skuespillet Ungen fra 1911 handler om fabrikkjenter som "kommer i uløkka" og får barn, og her opptrer Hønse-Lovisa, som er blitt kjent etter at det vesle huset ved Akerselva er omtalt som "Hønse-Lovisas hus." Foto: Leif-Dan Birkemoe.

Debuterte med skuespillet *Ungen* i 1911

Braaten er en varmhjertet forfatter med mye humor, men også alvor og medfølelse. Hans første utgivelser var på nynorsk, men ganske snart gikk han over til sin lokale Sagene-dialekt. Hans dramatiske debut er skuespillet *Ungen* fra 1911. Det handler om fabrikkjenter som "kommer i uløkka" og får barn, og her opptrer Hønse-Lovisa, som er blitt kjent etter at det vesle huset ved Akerselva er omtalt som "Hønse-Lovisas hus."

Ungen er oppført flere ganger og senere filmet, og jeg tror at de fleste voksne kjenner det godt. En sentral person i stykket er Hønse-Lovisa, som tar seg av barna mens mor er på arbeid. Men det som i dag kalles "Hønse-Lovisa hus" har ingenting med henne å gjøre, det var bolig for mesteren ved stampemølla.

For å få penger til klassetur spilte vi Den store barnedåpen for mere enn 60 år siden, forteller Cathrine Senje. Her fra forestillingen med et bilde fra prestekontoret. Foto: Ukjent.

Arbeidet ved Det Norske Teatret

Andre av hans kjente verker er romanen *Ulvehiet* (1919) i to bind og skuespillet *Den store barnedåpen* fra 1925, oppført flere ganger og filmet.

Braaten begynte som visergutt hos Bertrand Jensen, den gang landsmålforfatternes forlegger, da han var 15 år. Her fikk han anledning til å lese en god del landsmålslitteratur – bl.a. Sivle, Garborg og Løland. Senere ble han ansatt i Bokvennens antikvariat – og i 1903 fikk han trykt sitt første arbeid i bladet *Symra*. Det var en fortelling om en tæringssyk gutt, med tittelen Dømd.

Oskar Braaten på sokkel ved Beyerbrua. Foto: Leif-Dan Birkemoe.

I 1910 ble han medarbeider i Den 17de mai. Han ble etter hvert knyttet til Det Norske Teatret. Lutlaget Det Norske Teatret ble stiftet i 1912, og Braaten arbeidet ved dette teatret resten av sitt liv. Han var varamann til det første styret, rådgiver, instruktør og dramaturg, og teatersjef 1934 - 1936.

Flittig forfatter

Han var en meget flittig forfatter. Og han kjente de personene han fortalte om: industriarbeiderfamilier på østsiden av "ælva". Hans første roman *Kammerset* kom i 1917. Senere kom romanene *Ulvehiet* 1919, *Matilde* 1920, *Bams* 1921 og flere andre. Kristian Elster skrev: "Ulvehiet er intet mindre enn et mesterstykke…. Et mesterstykke av berettende og skildrende kunst." Og Nini Roll Anker skrev til forfatteren: "Jeg synes jeg aldrig har læst en friere skildring av halvstore barns følelsesliv – og alt i boken er saa enkelt, klart og konsist…."

Den store barnedåpen - klassikeren på våre scener

Men også som dramatiker ble Braaten godt mottatt. *Ungen* kom i 1911, *Den store barnedåpen* i 1925. Det siste ble oppført på Nationaltheatret samme år. Det ble en av de største suksesser i teatrets historie – oppført 82 ganger første sesong, og i løpet av noen få år ble det hele 169 oppførelser. Det Norske Teater satte det opp i 1935 – og i 1931 ble det film av stykket. Begge disse stykkene har vært klassikere på våre scener, og filmene er vist flere ganger i fjernsyn-utgave. Gjennom kirketjener Evensen i *Den store barnedåpen* gir Braaten sin oppfatning av statskirkens strenge holdning overfor ugifte mødre, og prestenes manglende forståelse av fattigfolks behov for varme og kjærlighet.

Oppsal og utparselleringen tidlig på 1900-tallet – i teaterstykket Borgen?

Et mindre kjent stykke er *Borgen* fra 1915. Det ble oppført, men det ble ingen suksess. Når jeg likevel nevner det, er det fordi det har noe med Oppsal å gjøre. Jeg skal prøve å gi et referat. En fagforeningsmann, Aas, er ivrig forkjemper for fagforeninger, og han vil at arbeiderne ved fabrikkeier Meyers bedrift skal organisere seg. De bor i den gamle forfalne murgården Borgen. De er ærlige slitere og ikke organiserte i fagbevegelsen.

Aas synes de skal gå til streik for å få bedre husvære. Flere av dem griper ideen. Men så kommer fabrikkeieren og forteller dem at han har kjøpt en eiendom på Oppsal og bygget 40 småhus med hager, som de kan leie av ham og låne penger til. Når huslånet er betalt, eier de husene selv. Men han vil ikke vite av noen fagforening: "Er det noe dere er misfornøyd med, så kom opp til meg, har jeg sagt. Så skal jeg se å rette på det. Jeg vil ikke ha noe med arbeiderforførere å gjøre!"

Arbeiderne glemmer fagforeningen. Flere av dem fryder seg over å få en hageflekk og et nytt og nesten eget hus. Det går en tid, men så blir det igjen uro. De er jo ikke frie så lenge de må betale av på lånet! De vil tilbake til *Borgen* og ikke være avhengige av en rikmann som holder dem i en økonomisk felle. Men det blir en overraskende slutt. Meyer tilbyr å heve kontrakten og betale tilbake det arbeiderne har betalt i avdrag, mot at de flytter tilbake til Borgen med en frist på 14 dager. De fleste skriver under på avtalen. Men så skjer det noe: De hører skrik og ser flammer – det er Borgen som brenner. Hvor skal de flytte nå? Full forvirring. Det hele løser seg opp, og de vandrer fornøyd tilbake til Oppsal.

Stykket ble oppført. Men det ble ingen suksess. Det er da heller ikke noe dramatisk mesterverk. Når jeg har valgt å referere det, er det fordi Oppsal er nevnt, og man må jo tenke på utparselleringen som kom tidlig på 1900-tallet fra Søndre Oppsal gård.

I 1904 begynte eieren Tschudi å selge parseller, og det ble snart bygget mange enkle småhus på rimelige tomter. Det var for det meste håndverkere og fagarbeidere som slo seg ned her. Da Braaten bodde i Oppsalveien, kan han ha lagt merke til dette og brukt det i stykket Borgen fra 1915. Det kan virke litt merkelig at Braaten er så skeptisk til fagforeninger, men det er muligens fordi han synes det fører til kamp og krangler. Han foretrekker vennskap og enighet!

"Evne til å skildre utsatte skjebner"

Oskar Braaten gir industriarbeiderne en sentral plass i sitt forfatterskap. Han skrev om en ny gruppe mennesker, ikke som tilskuer, men som menneskekjenner. Deres leveforhold er ikke alltid lette, og Braaten kjenner godt til sine personers svakheter. Hans sans for humor og hans samfølelse med personene er tydelig, og hans miljøskildringer kan kalles fremragende, skriver Per Thomas Andersen i sin litteraturhistorie: "Han hadde en beundringsverdig evne til å skildre utsatte skjebner med en menneskelig varme som engasjerer, uten at forfatteren driver propaganda."

I utgaven av Braatens Samlede verker (Aschehoug 1978) skriver Arne Skouen om sitt første møte med forfatteren, da han selv var 13 år og leste Ulvehiet: "For første gang møtte vi vår egen virkelighet i en bok. Vi hadde kamerater som hadde fedre som lå fulle på fortauene hver bidige fredagskveld. Men at det kunne skrives om dem i bøker som kunne lånes på Deichman, det visste vi ikke før da."

Amatørteatergruppe

Jeg tror Oskar Braaten er den av de tre (Arnulf Øverland og Olav Nygard omtalt i Sothøna nr. 39 og 40, red.anm.) som er best kjent av leserne. Hans stykker har fristet mange amatørteatergrupper, for hans personer er enkle mennesker som snakker og handler ut fra egne erfaringer. Min klasse fra gymnaset ble fristet, og for å få penger til klassetur spilte vi *Den store barnedåpen* for mere enn 60 år siden, og jeg fant merkelig nok noen bilder fra forestillingen vår, ett fra Dobbelt-Petras bolig og ett fra prestekontoret. Bildet fra prestekontoret gjengis her. Dette var under okkupasjonen – og det var ikke mange underholdningstilbud i vår lille by, så det gikk storartet.

Her står Oskar Braaten på sin kjære Beyerbru. Fra boka Akerselva av Sigurd Senje.

Braaten er mesteren

Braatens forfatterskap er en del av norsk kulturhistorie. Kristoffer Uppdal skrev om rallarne, Johan Bojer om fiskerne, Johan Falkberget om gruvearbeiderne på Røros. Braaten skrev om Oslos industriarbeidere, lenge før syketrygd og 8 timers arbeidsdag ble innført.

Flere nyere forfattere har prøvd å skildre arbeiderklassens tilværelse og østkantens folk i romaner fra tidlig 1900-tall. Det har ikke alltid gått så bra. Braaten er mesteren som ingen kan komme opp mot - etter manges mening. Den eneste som kan sammenlignes med ham er Torill Thorstad Hauger, som i 1978 vant pris for dokumentarlitteratur med romanen *Karl Eugen Olsen fra Vika*. Les gjerne begge to. Ingen av dem er blitt foreldet. Oskar Braaten døde etter en bilulykke i 1939.

KILDER

- Andersen, Per Thomas: Norsk litteraturhistorie Universitetsforlaget 2001
- Store Norske leksikon 1987
- Braaten, Oskar: Bru over elva. Innledning ved Robert Grøndahl, Aschehoug 1971
- Strandvold, Berit: Oskar Braaten – i dørgløtten, Aschehoug 1981
- Oskar Braaten: Samlede verker, Aschehoug 1978.
- Opplysninger fra Finn Arnt Gulbrandsen 2011

ET DÅRLIG NAVN FOR MERKELIGE DYR

Av alle de rare insektene som lever i og ved Østensjøvannet, er det ikke mange som har et så håpløst navn som vårfluene.

TEKST **MORTEN FALCK** - *Entomolog*
FOTO **LEIF-DAN BIRKEMOE**

Ikke er de fluer, og ikke har de noe med våren å gjøre. Men de er spennende og underlige dyr. Mest er de i slekt med sommerfugler, men de mangler de strålende fargene som de fleste forbinder med sommerfuglene. (Som også har et håpløst navn: Ikke er de fugler, og ikke knyttet til sommeren.)

Vårfluene skiller seg fra sommerfuglene ved at de ikke har skjellkledte vinger. Det vitenskapelige navnet er *Trichoptera*, som betyr hårkledte vinger. Vingene er ganske riktig kledt med hår, og ofte mønstret med flekker og striper i grått, brunt, svart og gulbrunt. Vårfluene har fire vinger, (alle fluer har bare to) og for- og bakvingene er koplet sammen med en sinnrik mekanisme av hår, som gjør at de kan fungere som større flater. Likevel er flukten ikke særlig rask, og de virker ofte litt ubestemte der de flagrer omkring.

Omkring 200 arter i Norge

Voksne vårfluer har ofte reduserte munndeler, de spiser lite eller ingenting, og lever ikke så lenge heller. De flyr vanligvis ikke langt vekk fra der de vokste opp, men kan tiltrekkes til lys i mørke høstkvelder. I Norge finnes det omkring 200 forskjellige arter - og på verdensbasis ca. 12 000. Men det antas av en del forskere at det virkelige antallet kan være så mye som 50 000. Det viktigste i en vårflues voksenliv er å pare seg, slik at hunnene kan legge egg som vil gi en ny generasjon. Eggene legges alltid i vann, enten stillestående eller rennende. Bare noen svært få arter legger egg i tidevannspytter, ellers er det ferskvann som er tingen.

Kan spinne silke

Larvene er langstrakte, pølseformet og som regel gråhvite eller gulhvite. Alle larvene kan spinne silke fra omdannete spyttkjertler. De fleste spinner sammen små partikler de finner i vannet - sandkorn, småstein og grus - til et hus der de kan trekke seg tilbake og den bløte larvekroppen kan få nødvendig beskyttelse og kamuflasje. Eller planterester, hvis de lever i stillestående vann. Dessuten spinner de ofte intrikate fangstnett, som de bruker til å fange byttedyrene. For vårfluelarvene er rovdyr, som glupsk fortærer andre insekter og smådyr som kommer i deres vei. Bortsett fra noen få arter, som heller søker plantekost å vokse seg store og sterke på.

Larvehusene er oftest karakteristiske for arten, slik at man kan bestemme arten etter larvehuset. Og etter hvert som larven vokser, må den bygge nye og større hus å gjemme den bløte kroppen sin i. Noen arter bygger seg ikke hus, men kryper omkring bare med en silketråd til å holde seg fast i.

Larvehuset

Etter en viss tid, som kan variere fra noen uker til flere år, tetter larven igjen åpningen til larvehuset sitt og spinner seg fast til underlaget (eller den spinner seg et lite skjulested). Så forpupper den seg, og inni puppehuden blir hele kroppen omdannet til et flygende insekt, som så klekkes og kryper på land, hvor den kan fly på sine hårete vinger. Under klekkingen er den meget sårbar, og mengder blir til føde for fisk og andre glupske rovdyr. Noen av dem klekkes under vann, og stiger så fort de kan til overflaten, for å starte sin flygende tilværelse derfra. Fort, fort, så ikke noen med et stort og forslukent gap oppdager dem.

Fluer er de ikke

Alle sportsfiskere tror de kjenner vårfluene, for mange "fluer" har navn etter dem. Men se etter nå i sommer, når du går tur langs Østensjøvannet. Du finner sikkert noen vårfluer, kanskje mange! Med lange antenner, gråbrune, taklagte vinger og en litt vinglete flukt. Ikke om våren, men når sommeren kommer. Og fluer, det er de altså slett ikke.

Larvene er langstrakte, pølseformet og som regel gråhvite eller gulhvite. Her kryper larven ut av larvehuset den har spunnet av planterester.

Tomine og Erik er stolte over å ha fanget en vårfluelarve med hov i Østensjøvannet og lagt den i et glass med vann.

MILJØPARKEN PÅ 1-2-3

AV **AUDUN BREKKE SKRINDO**

Første piggsvin rapportert "i moderne tid"

1 Pattedyrarten piggsvin er ikke rapportert innenfor miljøparken i moderne tid. Det var derfor spennende at den skulle dukke opp igjen, men dessverre i overkjørt form. Den 9. mai tikket det inn melding fra Amund Kveim (og flere andre utover dagen) om at det lå et overkjørt piggsvin i Østensjøveien, helt i nordenden av sletta "Slora" ved Østensjø skole. Teknisk sett var kanskje dyret i sin nåværene posisjon noen få meter utenfor miljøparkens reelle grense, men vi godtar den.

Det er noen som kanskje vil stusse på at denne vanlige arten ikke er rapportert oftere. Piggsvin er ikke noe utpreget våtmarksart og trives bedre i og rundt hagene til oss mennesker. Næringen består av alt fra insekter, mark og snegler til, noe mer sjeldent, slanger, småfugl og åtsler. Undertegnede har denne insekteteren i hagen hvert år og har bare 613 meter (målt i luftlinje på Google Maps) til miljøparken. Det er antagelig mange andre som har den fast i hagen sin og som bor enda nærmere enn det, men uten å si ifra om observasjoner. Vi har kanskje ikke nådd fram til alle med vårt ønske om å ta imot opplysninger om alle dyr og andre organismer som du ser i området? Jo flere observasjoner som meldes inn, jo bedre grunnlagsmateriale kan vi slå i bordet med når det dukker opp en sak som truer grensene til Østensjøområdet miljøpark.

Bjørkevårmåler

2 Når vi som ikke har studert insekter eller av andre grunner har stor fagkunnskap omtaler sommerfugler, så tenker antagelig de fleste på det som kalles dagsommerfugler. Det mange ikke vet er at orden sommerfugler omfatter ca 170 000 arter på verdensbasis og at det er registrert funn av over 2000 sommerfugler i Norge. Det sier seg selv at det da må finnes noen flere arter enn kålsommerfugl, Hvit C og dagpåfugløye der ute. Det er heller ikke slik at det bare er dagsommerfuglene som har flotte farger. Her er en bjørkevårmåler fotografert 19. april på hestebeitet i sørenden av vannet. Denne arten finnes i Nord- og Mellom-Europa og i et belte helt over til Sakhalinhalvøya og Japan. Den finnes i hele landet, har larven sin på bjørk, og er en av de første sommerfuglene som er aktive på våren. Anbefalt lesning om sommerfugler: Norges sommerfugler av Leif Aarvik, Lars Ove Hansen og Vladimir Kononenko (2009).

Økt fokus på viktige arter og Østensjøvannets mange venner

3 Miljøparken inneholder mengder av vannveier der arter som er avhengig av vann i minst ett stadium av livet, kan finne levelige vilkår. Det viser seg nå at vi kanskje har flere salamandere enn vi hittil har trodd. Vi har denne våren fått inn overraskende mange meldinger om salamanderobservasjoner, men ingen har hatt noe bedre bildebevis enn den svært så uskarpe salamanderen fra Tallberget i 2007. Det er mye spennende detektivarbeid som skal til for å nøste opp i observasjoner som de involverte trodde ikke var så viktige. Så oppfordringen går nok engang til dere som er venner av det kjære vamet vårt: Send inn det du ser og vet til naturtips@ostensjovannet.no, så håper vi at den neste observasjonen av både piggsvin og salamander blir et hyggeligere referat, og som kan hjelpe oss å overbevise samfunnet om at vi må ta vare på det lille vi har igjen av området.

Foto: Utlånt av Manglerud skole, og oppdaget av Patrik (3. klasse i 2007).

Salamander fotografert i kystdam i Vest-Agder.
Foto: Audun Brekke Skrindo.

Trillekunstneren Svarttrost!

Blackbird, solsort, turdus merula.

Vi har fossekallen,
men du er nasjonalfugl hos
våre nærmeste granner over grensen
og heter Koltrast der
Du
skogens kronede koloraturkonge
og trillekunstner

Endelig er du kommet
kanskje fra Krakow over Kornsjø
fra Italia, Ingermanland eller Innsbruck

der du har sunget de samme
innviklede strofer
som det fineste flettede filigran

Du velger selv om du vil
være hos oss om vinteren.
Eller fly sørover og hente nye impulser
slik nordboere alltid har gjort
fra Harald Hårdråde til Henrik Ibsen.

Kanskje er det du som har gjort denne reisen
som synger vakrest
fordi du er så glad over gjensynet med oss
det velger vi å tro.
Borte bra men hjemme best?

Knapt har du krysset Kjølen
før du kneiser i tretoppen og kaller til konsert

Hvordan får du det til,
du lille, store, sorte glinsende gulnebbede
skapning
som synger sol og sommer
inn i snefrosne sinn
smelter selv den sorgtyngede
og lindrer smerten til den syke?

Vår vakreste vårvarsler!
Min vivs virkelige venn.
I dag har jeg hørt vennen min
og snakket med ham også
jubler hun beruset, like glad som du
synes å være, hun over deg,
hva du er så glad og henrykt for, vet vel bare Vår Herre.

Torbjørn Vatnaland

Befaring på Bekkasinmyra 7. april. Fra venstre: Christian Hellmann og Jon Markussen fra Miljøavdelingen hos Fylkesmannen i Oslo og Akershus, Amund Kveim og Finn Arnt Gulbrandsen fra ØVV og Johan Ellingsen fra Norges Vel, Beitepatruljen.

BEFARING PÅ BEKKASINMYRA
- ER DEN BRA NOK SOM BEITEOMRÅDE?

TEKST **FINN A. GULBRANDSEN**
FOTO **LEIF-DAN BIRKEMOE**

For å avgjøre om Bekkasinmyra egnet seg som beiteområde for storfe måtte ekspertisen komme på befaring. Den første befaringen ble gjennomført 7. april av Johan Ellingsen fra Norges Vel, Beitepatruljen, som skal velge en art storfe fra en gård i Akershus som kan egne seg for området. I tillegg deltok to representanter fra Miljøvernavdelingen hos Fylkesmannen i Oslo og Akershus, Jon Markussen og Christian Hellmann. Østensjøvannets Venner var også med i delegasjonen, ganske spente på hva som ville bli sagt om beitekvaliteten på Bekkasinmyra. Området var stedvis ganske vått, men i ferd med å tørke opp. Hva skjuler seg i bakken, eller "frøbanken" som biologer gjerne kaller et område som tidligere har vært dyrket, men som i en årrekke har ligget gjengrodd. Hvilke planter dukker opp?

Godt egnet for storfe

Konklusjonen ble at her var det plass til to storfe med kalver, men området måtte gjerdes inn mot turveien og Ulsrudbekken. Vann var det det nok av i små dammer på myra. Endelig beslutning måtte imidlertid tas senere på våren. Og 11. mai kom den endelige beskjeden fra Beitepatruljen i Norges Vel. Beitedyr er skaffet og ny befaring med eier av dyrene gjennomført med positivt resultat. I skrivende stund gjenstår det å sette opp gjerde, en jobb som også planlegges på dugnad.

Vi gleder oss til å se to unge, spreke krøtter på beite til sommeren. Dette må være årets gave til brukerne av miljøparken.

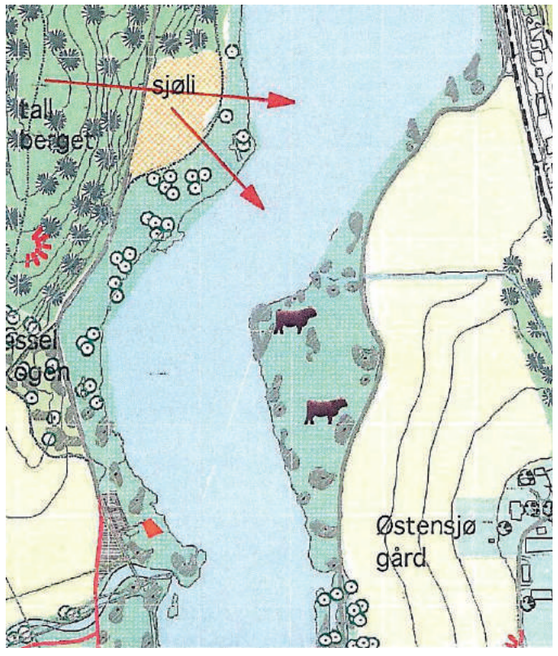

Forvaltningsplanen for Østensjøområdet miljøpark august 2006 sier at på Bekkasinmyra kan det beite krøtter. På dette utsnittet av illustrasjonskartet er det tegnet inn to krøtter. De røde pilene er siktlinjer.

SUNNE VÅTMARKER
GIR SUNNE MENNESKER!

AV **AUDUN BREKKE SKRINDO**

Sitatet stammer fra en artikkel på Miljøverndepartementets nettsider (29. oktober 2008) der miljøvernminister Erik Solheim trekker fram Østensjøvannet i Oslo som et fremragende eksempel på et sted som til fulle viser hvor nært og avhengig vi mennesker er av våtmarker.

RAMSAR-konvensjonen

Helt siden Norge i 1974 ratifiserte RAMSAR-konvensjonen (fra 1971) har våtmarker for alvor vært på plandokumenter og agendaer i internasjonale fora. Det var opprinnelig fugler og deres overlevelse i hekketid og på overvintringsplasser som var årsaken til man fant det nødvendig å fokusere på våtmarker. Over tid har økt kunnskap om våtmarkene gitt oss erkjennelsen av at det er i våtmarkene vi finner det største biomangfoldet, altså flest arter per areal. Det er viktigheten av dette, samt å øke folks omsorg for og eieforholdet til våtmarker, som gjør at norske våtmarkssentre opprettes. Østensjøvannet har fra høsten 2010 vært med på listen til Direktoratet for naturforvaltning over satsingsområder for slike sentre.

Våtmarks- og naturinfosentre

Den 12. og 13. mai i år var alle interessenter i landets naturinfo- og våtmarkssentre samlet hos Fylkesmannen i Rogaland. Arrangør var Direktoratet for naturforvaltning, som tildeler midlene til sentrene. Antallet norske våtmark- og naturinfosentre teller idag 14. De befinner seg i alle deler av landet fra Stabbursnes i nord til Kvassheim fyr på Jæren i sørvest (se kart på neste side).

Pedagogisk godt materiale

Hensikten med samlingen var å utveksle informasjon om hvordan man på best mulig måte kan formidle informasjon om biomangfoldet og naturskattene i våtmark gjennom å etablere våtmarkssentre. Ett av hovedmålene var å debattere hva man skal fylle et informasjonssenter med, slik at alle kan heve kvaliteten ved å lage utfordrende og pedagogisk godt materiale.

En hovedutfordring for Direktoratet for naturforvaltning som idag administrerer ordningen av sentrene, er å danne seg et bilde av hva som er et riktig antall sentre for landet vårt. ▸▸

Det kan fort bli lite midler å fordele på for mange sentre. På den annen side er en av hovedgrunnene til at man etablerer slike sentre å hente fram lokale eksempler på biomangfold i våtmark. Som nevnt har antall sentre vokst de siste årene, men det ser ut til å skulle flate ut nå. Midlene for 2011 deles ut når dette går i trykken. Tildelingen for 2011 vil vise om det satses mye på få sentre eller litt til alle.

Kvassheim fyr på den åpne Jærkysten.

Våtmarksenter på Bakkehavn

Samlingen i Rogaland bestod av to hoveddeler, foredrag og en ekskursjon til Kvassheim fyr, som ligger helt i vannkanten på den åpne Jærkysten. Østensjøvannets Venner, representert ved undertegnede, holdt foredrag om hva som har skjedd siden vi fikk tildelt midler for 2010. Vi har fått utsatt selve senterbyggingen siden det ble problemer med den tiltenkte lokaliseringen. Vi måtte se oss om etter alternative lokaler. Vi lagde oss en liste over nesten 30 mulige lokaler i bydelen. Bakkehavn ble tidlig ansett av forningen å være et godt alternativ, og når du leser dette er vi forhåpentligvis godt igang med å klargjøre lokalene for det kommende våtmarkssenter. Vi er svært fornøyd med dette alternativet siden vi allerede har hatt mange gode arrangementer her, og tunet ligger godt plassert i miljøparken med direkte utsikt til noen av de fineste våtmarkseksemplene vi har innenfor miljøparken.

Målet er å ha lokalene på plass i løpet av høsten, slik at vi kan bygge stein på stein, fram til en mer komplett utstilling før året er omme. Vi kommer til å trenge mye innsats fra både venner og kjente, men også flere profesjonelle aktører. Dersom du har lyst til å bidra er du hjertelig velkommen. Kanskje er du god på korrekturlesning, liker du å male, er du glad i finsnekring? Har du en utstoppet fugl som du ikke lenger vil ha? Har du en tilhenger du kan låne bort i noen timer? Send en melding til **post@ostensjovannet.no** dersom du har noe på hjertet og vil bidra.

KILDER
- **Artikkeloverskriften:** http://www.regjeringen.no/nb/dep/md/aktuelt/nyheter/2008/sunne-vatmarker-gir-sunne-mennesker.html?id=534171
- **Ramsarkonvensjonen 1:** http://www.dirnat.no/naturmangfold/internasjonalt/avtaler/ramsarkonvensjonen/
- **Ramsarkonvensjonen 2:** http://www.ramsar.org/
- **Finne ramsarområdene på kart:** http://ramsar.wetlands.org/ (inkl. Norges 37 steder)
- **Temasider om våtmarker:** http://sabima.no/sider/tekst.asp?side=70

SOTHØNA

Østensjøvannets Venner takker våre annonsører som gjør det mulig å utgi Sothøna.

Shell / 7-Eleven Ryen
Enebakkvn. 135, 0680 Oslo
Tlf: 22 19 17 26
NY VASKEMASKIN

BERGERSEN FLIS
Bergersen Flis
Butikk/utstilling
Åpningstider: Man-Fre 09-18, Tor 9-19 og Lør 10-15
Enebakkveien 123, Pb.218 Manglerud, 0612 Oslo. Tlf: 23 30 49 00, Fax: 23 30 49 01

LAMBERTSETER UR & OPTIKK
Synsundersøkelse
Briller • Kontaktlinser
Tlf.: 22 28 02 41

MØR-INGERS CATERING
Selskapsmat
Tlf. 22 67 64 90

STOP 24
Langtidsvirkende og effektiv ANTI – PERSPIRANT
STOP 24 virker hemmende på svettekjertlene og reduserer svetteutsondringen
Fås på apotek som roll-on, spray og krem
A/S Den norske Eterfabrikk, Bøler
Tlf.: 22 78 26 00

MATHUSET Jacobs PÅ HOLTET
TLF. 22 28 58 58
FAX 22 28 58 68

GLASS EKSPERTEN
HENTER OG BRINGER
BØLER SENTER
Bølerlia 2
Tlf 2226525
30% på innramming

MENY MANGLERUD
MANGLERUD SENTER
Tlf.: 22 75 77 00
Fax.:22 75 77 01
Åpningstider:
Man. fre. kl. 8-20
Lørdag kl. 9-18

AUTOTEAM TRAFIKKSKOLE
Manglerud Senter
Tlf.: 22 26 34 07 / 920 69 963

Hjellnes Consult as
– din tverrfaglige partner
www.hjellnesconsult.no

ØSTENSJØVANNETS VENNER TAKKER VÅRE ANNONSØRER SOM GJØR DET MULIG Å UTGI SOTHØNA

Nytt bad!

22 76 15 70

Din lokale fagbedrift
med lang erfaring.

Hos oss finner
du kvalitetsbad!

Ring oss for tilbud, gode
råd og veiledning.

Comfort Bryn AS
ROGER HAGEN
Østensjøveien 60, Oslo

A/L OPPSAL SAMFUNNSHUS SELSKAPS- OG MØTELOKALER

I bydelens hjerte

Vetlandsvn. 99/101 - 0685 Oslo
Tlf. 23 12 65 40

Lyse og trivelige selskaps- møte- og konferanselokaler til leie på dag og kveld. Vi har lokalalternativer som kan dekke fra 10 til 150 personer.
www.oppsalsamfunnshus.no

GRASROT ANDELEN

Gjennom Norsk Tipping kan du være med og støtte Østensjøvannets Venner - uten at det koster deg et øre!

Er du registrert spiller hos Norsk Tipping kan du be om at Østensjøvannets Venner mottar 5% av alle beløp du spiller for. Be din kommisjonær hjelpe deg neste gang du spiller

Du kan også gå inn på våre hjemmesider (www.ostensjovannet.no) og skrive ut strekkoden til høyre. Den leverer du din kommisjonær (stedet du spiller) som ordner resten for deg. Dersom du allerede har registrert en annen mottaker av Grasrotandelen, er det fortsatt mulig å endre dette slik at Østensjøvannets Venner i fremtiden blir mottaker.

I samarbeid med Frivillighet Norge og Idretts-forbundet

NORSK TIPPING

ØSTENSJØVANNETS VENNER
Organisasjonsnummer: 983034446

3277498303446

ØSTENSJØVANNETS VENNER TAKKER VÅRE ANNONSØRER SOM GJØR DET MULIG Å UTGI SOTHØNA

BERGERSEN vann og varme
Ryenstubben 7, 0679 Oslo
Tlf. 22 76 70 20 Fax.: 22 76 70 01
E-post: bjorn.bergersen@bergersenvv.no

DROGSETH
Blikkenslageri AS
Verkseier Furulundsvei 22
Tlf.: 22 32 32 50
www.drogseth.no

HELSEBODEN
Oppsal Senter,
Tlf. 22 27 87 40
Lambertseter Senter
Tlf. 22 74 77 12

KNUT FURULUND GLASSMESTER A/S
Lambertseter - Cecilie Thoresensvei 5 c, 1153 Oslo
Stort utvalg i glassmestertjenester og innramming
Tlf.: 22 28 04 90
E-post: post@furulund.no - www.furulund.no

OBOS
Som medlem har du alle fordelene
Tlf.: 22 86 55 00

BØLER BRILLESENTER & UR A/S
Ta en optisk synsprøve for briller og kontaktlinser
Bøler Brillesenter & Ur A/S
Bøler senter, tlf. 22 26 22 68

Ingus biloppretting & lakkering as
Bilskadesenteret på Ryen
Ryensvingen 2-4 ing A, 0680 Oslo
Tlf 23 06 05 00 • Fax. 23 06 05 01

HÅNDVERKSBYGG AS
Tømrermester og Entreprenørforretning
Byggemelding/Prosjektering
MESTERHUS
Høyenhallvn 2, 0667 Oslo
Tlf.:23 12 71 70
www.handverksbygg.no
NYBYGG - TILBYGG
REHABILITERING

FORENINGSPRODUKTER TIL SALGS!

ØSTENSJØVANNETS´ VENNERS TERMOKRUS:
50,-

KOMMER MED LOKK OG HOLDER SOM KAN FESTES I BIL, BÅT OL. IDEELL TIL TUBRUK. BESTILLES VIA POST@OSTENSJOVANNET.NO (INGEN FAST UTKJØRING)

ØSTENSJØVANNETS VENNERS T-SKJORTE:
150,-

PIQUETSKJORTE (KORTERMET MED KRAVE). 100& BOMULL. STØRRELSE S, M & L. OBS: STORE STØRRELSER, VELG ET NR. MINDRE ENN VANLIG.

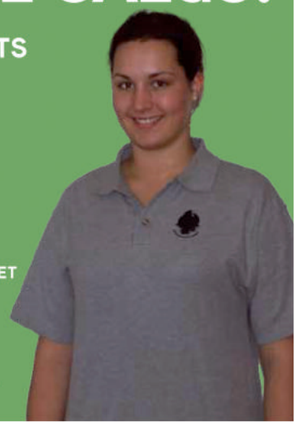

EA ADRESSE-OPPDATERES

B
NORGE P.P. PORTO BETALT
DISTRIBUERT AV POSTEN NORGE
posten

Ettersendes ikke ved varig adresseforandring,men returneres med opplysninger om riktig adresse.
Returadresse: ØVV, Pb. 77 Oppsal, 0619 Oslo

Vasspest er en undervannsplante som er ganske vanlig i næringsrike vann. Planten kan strekke seg fra bunnen og opp til vannoverflaten fra 2-3 meters dyp og være både rotfestet eller frittflytende. Ved gode næringsforhold og kraftig vekst kan den danne tette skuddmatter i overflaten, gjerne kraftig begrodd av trådalger. Etter 1925, da planten første gang kom til Østensjøvannet, har den kommet og gått med noen års mellomrom. Når oppveksten av vasspest går tilbake i Østensjøvannet denne gang vet vi ikke. Bildet er tatt 5. juni 2011. Se også side 13.

Svanemor med fem unger ble observert søndag 5. juni sør i Østensjøvannet. Det er tydelig at vasspest er god føde for både små og store. En telling sier at det er fire voksne svaner som ligger på reir, men hva som skjuler seg under er ennå usikkert. Det kan bli produksjonsrekord!